

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет української філології
Кафедра української та зарубіжної літератур

КОНЦЕПТОСФЕРА ПОТТЕРІАНИ ДЖ. РОУЛІНГ ТА
ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕМИ В КУРСІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ
БАЗОВОЇ ШКОЛИ

Кваліфікаційна робота студентки
групи УАФм-24
ступінь вищої освіти магістр
спеціальності 014 Середня освіта
(українська мова та література)
додаткова спеціальність 014.02
Середня освіта (Мова і література
(англійська))

БОРИС Дар'ї Святославівни

Керівник кандидат філологічних
наук, доцент **ЯРЕМЕНКО Н. В.**

Кривий Ріг – 2025

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Борис Дар'я Святославівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

АНОТАЦІЯ

Борис Д. С. Концептосфера Поттеріани Дж. К. Роулінг та інтерпретація теми в курсі зарубіжної літератури базової школи : рукопис. Кривий Ріг, 2025. 107 с.

У кваліфікаційній роботі окреслено специфіку художньої реалізації концептосфери «Поттеріани» Дж. К. Роулінг та інтерпретації теми в курсі зарубіжної літератури базової школи. Досліджено роман «Гаррі Поттер і філософський камінь» у парадигмі концептуального аналізу. Робота містить висвітлення змісту низки дефініцій, як-от: концепт, художній концепт, концептосфера. У дослідженні здійснено огляд праць вітчизняних та зарубіжних літературознавців, предметом яких була творчість Дж. К. Роулінг. Вивчення специфіки моделювання ключових концептів у творі дозволило помітити, що концепт «дім» реалізується через контрастне зіставлення локусів «антидому» (Прівіт-драйв) та простору, що набуває рис істинного дому (Гогвортс). Виявилося, що асоціативно-семантичний простір концепту «школа» функціонує як середовище соціалізації та формування ідентичності героя, а художньо-семантичне наповнення концепту «чари» постає як структурована система, що має глибокий морально-етичний вимір і виступає інструментом пізнання світу. У кваліфікаційній роботі також розроблено методичну модель вивчення роману на уроках зарубіжної літератури в 6 класі із застосуванням сучасних ігрових технологій (літературний квест, технології емпатії, інтеграція з цифровим середовищем), спрямовану на активізацію пізнавальної діяльності учнів.

Ключові слова: концепт, концептосфера, художній концепт, концепт «дім», концепт «школа», концепт «чари», Дж. К. Роулінг, «Гаррі Поттер», ігрові технології, методика навчання літератури.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	10
1.1. Творчість Дж. К. Роулінг як предмет літературознавчих студій	10
1.2. Концепт як об'єкт теоретико-літературних досліджень	18
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	24
РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР ПОТТЕРІАНИ	
ДЖ. К. РОУЛІНГ	26
2.1. Моделювання концепту «дім» в Поттеріані Дж. К. Роулінг	26
2.2. Асоціативно-семантичний простір концепту «школа» в романах Дж. К. Роулінг про Гаррі Поттера	32
2.3. Художньо-семантичне наповнення концепту «чари»	42
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	52
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТВОРЧОГО ДОРОБКУ	
ДЖ. К. РОУЛІНГ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ В БАЗОВІЙ ШКОЛІ	54
3.1. Ігрові педагогічні технології як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів	54
3.2. Місце твору Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і філософський камінь» у шкільному курсі зарубіжної літератури	59
3.3. Методична модель вивчення концептосфери роману «Гаррі Поттер і філософський камінь» із застосуванням ігрових технологій	62
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	71
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	75
ДОДАТКИ	85

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасній гуманітарній науці все більшого значення набуває вивчення концептосфери художнього твору як відображення культурних кодів, ціннісних орієнтацій та світоглядних основ суспільства. Без сумніву, одним із найпотужніших та найвпливовіших літературних феноменів кінця XX – початку XXI століття є цикл романів Дж. К. Роулінг про Гаррі Поттера («Поттеріана»). Ця серія книг не лише стала світовим бестселером, а й сформувала цілісну концептосферу, що заслуговує на глибоке літературознавче осмислення та методичну адаптацію до освітнього процесу.

Популярність книг про Гаррі Поттера серед молоді робить їх ефективним засобом формування читацької культури, критичного мислення та літературної компетенції учнів. Концептосфера цього твору є унікальною синтезою європейської культурної спадщини, міфологічних мотивів, морально-етичних орієнтирів і жанрових особливостей, що дає змогу інтегрувати його аналіз у шкільний курс зарубіжної літератури. Дослідження ж концептів «Поттеріани» дозволяє учням глибше зрозуміти проблематику твору, зокрема проблеми формування дружніх стосунків, самоідентифікації, добра і зла, що має важливе значення для формування особистісних цінностей школярів.

З кінця XX століття поняття «концепт» стало одним із центральних інструментів наукового дискурсу. Його використання вийшло за межі лінгвістики та філософії, де воно спочатку виникло, і поширилося на такі сфери, як літературознавство, психологія, мистецтвознавство, культурологія тощо. Це значно ускладнило розробку єдиного визначення, що враховувало б особливості кожної науки. У кожній із цих галузей концепт набуває специфічного змісту, характерних рис та особливостей застосування.

У літературознавстві концепт розглядається як авторська інтерпретація реальності, репрезентація духовної культури людини та її осмислення навколишнього світу в процесі творчої діяльності. Він є інтелектуальним

центром художнього твору, що формує його цілісність і допомагає розкрити особливості авторського стилю, структурувати художнє мислення митця. Концепти виконують важливу роль у передаванні національного колориту, ментальності й світоглядних засад певного народу, а також відображають індивідуальні творчі уявлення автора, що формуються через процес осмислення та художньої асоціативності.

До питання вивчення унікальності концептів у літературознавстві (зокрема, художніх концептів) зверталися численні літературознавці, зокрема, К. Годік [20], К. Головачева [21], Л. Губа [24], О. Дойчик [26], Г. Левченко [40], В. Ніконова [50], І. Сидоренко [62] та ін. Так, О. Сердюк описала особливості використання концептів у художніх творах, окреслила їх природу, вираження та структуру, визначивши релевантні методи для подальшого вивчення авторського стилю [61]. Огляд наявних досліджень свідчить про значний інтерес до цієї теми серед науковців. Проте, не зважаючи на численні роботи, концепт і концептосфера потребують більш детального аналізу в контексті літературознавства, зокрема, виявлення їх ролі при дослідженні художніх текстів та специфіки творчості авторів, залишається актуальним і потребує подальшого дослідження.

Вивчаючи концептосферу «Поттеріани» Дж. К. Роулінг, апелюємо до визначення поняття «художній концепт», сформульованого В. Супруном. Дослідник наголошує, що **концепт** є унікальним та невід'ємним феноменом когнітивної діяльності людини, який формує певний культурний простір і виконує роль проміжної ланки між індивідом та його розумінням світу, через твори художньої літератури узагальнює та трансформує етноментальний досвід суспільства в інтелектуальні, духовні, психоемоційні та інші матриці особистості, ідейно моделюючи його через призму індивідуально-авторської картини світу [67, с. 54].

Творчість Дж. К. Роулінг та феномен «Поттеріани» стали об'єктом численних досліджень у світовому літературознавстві та суміжних гуманітарних дисциплінах. Науковий інтерес охоплює широке коло питань: від

аналізу жанрової специфіки (фентезі, роман виховання, шкільна повість), яку досліджували, наприклад, В. Винник [15] та І. Шпак [75], інтертекстуальних зв'язків та вербалізації можливих світів (як у праці І. Александрук [4]), до вивчення наративних стратегій, особливостей мови та стилю письменниці, зокрема її ідіолекту та okazіоналізмів (Б. Головач [22]), використання сленгу (Н. Глушак [19]) чи кольоративів (А. Натаван [49]), а також загальної творчої манери (П. Джоан [82]). Значна увага приділяється дослідженню основних тем та ідей творів: боротьби добра і зла та їх конфігурації в сучасній свідомості (І. Харюк [74]), цінності дружби та любові, проблеми вибору, смерті, влади, мотиву самопожертви (А. Вахтіна [13]), соціальної справедливості та упереджень (як порівнював З. Аббас [78]). Розглядаються образи ключових персонажів, їхня психологія та конфлікти (як у праці Р. Фуада та Р. Агустіна [81]). Окремий напрям становить аналіз культурного впливу «Поттеріани» та її реценції читацькою аудиторією, що вивчали, зокрема, М. Анеллі [79], а також дослідження дидактичного потенціалу серії (наприклад, у Н. Астрахан [6]). В українському літературознавстві також наявні праці, присвячені окремим аспектам поетики та проблематики романів, зокрема питанням перекладу та відтворення експресивності мовлення чи маркерів магічного дискурсу (як у Т. Ковтун [34] та О. Петльової [54]). Однак, попри значну кількість розвідок, комплексний аналіз саме **концептосфери** «Поттеріани» як цілісної системи образів, символів та ідей, що відображають світогляд авторки та культурні коди епохи, а також методична розробка її інтерпретації в шкільному курсі, все ще залишаються актуальними завданнями.

Ще одним важливим аспектом є методологічна складова інтеграції теми в освітній процес. Оскільки книги про Гаррі Поттера є багаторівневими текстами, що містять елементи різних жанрів (фентезі, пригодницький роман, детектив, міфологічна притча), їх аналіз у шкільному курсі зарубіжної літератури може здійснюватися з використанням різних підходів. Зокрема, поліжанровість та інтертекстуальність «Поттеріани» відкривають можливості для застосування порівняльного аналізу (зіставлення з міфами, казками, іншими творами фентезі

чи класики), культурно-контекстуального підходу (вивчення культурних кодів, алюзій, соціальних реалій, відображених у творі) та аналізу жанрових конвенцій. Глибина проблематики та психологізм образів дозволяють ефективно використовувати методи проблемного навчання, дискусійні форми роботи, елементи психологічного аналізу та герменевтичні практики для інтерпретації тексту. Також, для стимулювання та підтримки високого рівня учнівської зацікавленості доцільно застосовувати проєктну діяльність, творчі завдання та інтерактивні методи, які спрямовані на розвиток критичного мислення, емоційного інтелекту та навичок співпраці. Такий комплексний методичний інструментарій дозволяє адаптувати вивчення твору до різних вікових груп та освітніх цілей, максимально розкриваючи його дидактичний та виховний потенціал.

Отже, актуальність дослідження концептосфери «Поттеріани» Дж. К. Роулінг у контексті її інтерпретації на уроках зарубіжної літератури в базовій школі визначається популярністю твору, його культурно-ціннісним наповненням, методологічними можливостями для аналізу та інтеграції в освітній процес. Такий підхід сприятиме підвищенню інтересу школярів до читання, розвитку їхньої літературної компетенції та формуванню ключових компетентностей XXI століття.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в тому, щоб проаналізувати специфіку художньої реалізації концептосфери Поттеріани Дж. К. Роулінг та інтерпретації теми в курсі зарубіжної літератури базової школи.

Поставлена мета передбачає вирішення низки **завдань**:

- вивчити праці літературознавців, у центрі уваги яких була творчість Дж. К. Роулінг;
- з'ясувати зміст використаних у дослідженні дефініцій;
- вивчити специфіку художньої реалізації концептосфери в досліджуваних творах;
- окреслити своєрідність процесу вивчення творів на уроках зарубіжної літератури в закладах середньої освіти;

- синтезувати зроблені спостереження у висновках.

Об'єктом дослідження є романи Дж. К. Роулінг про Гаррі Поттера та процес їхнього вивчення на уроках зарубіжної літератури в закладах середньої освіти.

Предмет вивчення – концептосфера досліджуваних творів та педагогічні умови, які забезпечують ефективність її вивчення в школі.

Методи дослідження. Були використані різні наукові підходи для досягнення поставленої мети, як-от: практичні методи (експерименти, спостереження, описи), теоретичні (аналіз, об'єднання, виділення головного, систематизація, пояснення, розподіл на групи). Крім того, застосовувалися методи літературного аналізу, що включали в себе всебічне дослідження тексту, порівняння з історичним контекстом, вивчення біографії автора та елементи герменевтичного аналізу.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення та висновки роботи можуть використовуватися вчителями-словесниками в процесі викладання курсу зарубіжної літератури, у спецкурсах та спецсемінарах, студентами при написанні курсових та кваліфікаційних робіт.

Апробація результатів дослідження проведена у вигляді доповіді на Всеукраїнській науковій конференції «Українське слово в науковому вимірі» (м. Кривий Ріг, 29–30 жовтня 2025 року). Базові положення дослідження використані при проведенні уроків із зарубіжної літератури та позакласних заходів у Криворізькому ліцеї № 35 «Імпульс».

Структура магістерської роботи. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Творчість Дж. К. Роулінг як предмет літературознавчих студій

Феноменальний успіх серії книг про Гаррі Поттера беззаперечно зробив Дж. К. Роулінг однією з найвпливовіших постатей у сучасній літературі. Її твори не лише завоювали серця мільйонів читачів по всьому світу, розійшовшись тиражем понад 600 мільйонів примірників та будучи перекладеними більш ніж вісімдесятьма мовами, але й породили масштабну медіафраншизу, що охоплює кінофільми, відеоігри та тематичні парки. Такий безпрецедентний глобальний вплив зумовлює значний інтерес до творчості Дж. К. Роулінг з боку академічної спільноти, зокрема у галузі літературознавства. Дослідження її книг охоплюють широкий спектр питань, від аналізу наративної структури та мовних особливостей до вивчення тематичного наповнення, образної системи та рецепції читачами.

Літературознавчий аналіз творчості мисткині є багатогранним і охоплює різні аспекти її письменницького стилю та тематики. Дослідники застосовують різноманітні підходи для розуміння її творів, включаючи формальний аналіз, що зосереджується на структурі оповіді та мові; тематичний аналіз, який досліджує ключові ідеї, такі як боротьба добра і зла та вибір між долею та власною волею; міфопоетичний аналіз, що вивчає використання міфологічних та архетипних образів; психологічний аналіз, спрямований на розуміння внутрішнього світу персонажів; соціокультурний аналіз, що розглядає відображення соціальних ієрархій та культурних контекстів; а також феміністичну критику, яка аналізує репрезентацію жіночих персонажів та гендерних питань.

Зважаючи на зростаючу кількість наукових праць, присвячених творчості Дж. К. Роулінг, виникає нагальна потреба у систематизації та узагальненні існуючих досліджень. Особливої уваги заслуговують праці літературознавців та

науковців, чий внески у вивчення феномену Роулінг є важливими для розуміння її рецепції у світовому та українському культурному просторі.

Українські літературознавці проявляють значний інтерес до різних аспектів творчості Дж. К. Роулінг, особливо в контексті перекладу її творів українською мовою та їхнього впливу на українського читача. Дослідження охоплюють лінгвістичні особливості, жанрову специфіку, наративні стратегії та дидактичний потенціал серії романів про Гаррі Поттера.

Одним із важливих напрямів досліджень є аналіз лінгвістичних аспектів творчості Дж. К. Роулінг, зокрема питань перекладу, особливостей ідіолекту та використання неологізмів. Так, у своїх розвідках Т. Ковтун акцентує увагу на перекладацьких трансформаціях, які використовуються для досягнення адекватності перекладу. Дослідниця зосереджується на тому, як перекладач В. Морозов відтворює стилістичні нюанси мови персонажів, зберігаючи їхню індивідуальність та емоційну насиченість. У роботі підкреслюється, що перекладацькі трансформації є необхідними для подолання розбіжностей між мовою оригіналу та мовою перекладу [34, с. 23].

Інша науковиця О. Петльова у своїх дослідженнях «Особливості відтворення маркерів магічного дискурсу в оригінальній гепталогії романів Дж. К. Роулінг та в україномовних цільових текстах» зосереджується на аналізі магічного дискурсу, який є ключовим для створення унікальної атмосфери твору. Вона розглядає, як елементи британського фольклору, міфології та культурних традицій вплетені в сюжет, а також як вони впливають на мовну структуру тексту. Особливу увагу приділено лексичним маркерам магічного дискурсу, та на те, як ці елементи передаються українською мовою, зберігаючи свою функціональність та стилістичну своєрідність [54, с. 49–70].

Українські науковці також виявляють інтерес до аналізу авторських неологізмів та кольоративів у романах про Гаррі Поттера. Дослідження тематичних особливостей вживання цих лексем виявляє їхню роль у створенні переконливого та деталізованого фантастичного світу. Неологізми Роулінг охоплюють різноманітні сфери, включаючи назви магічних предметів, їжі,

напоїв, грошових одиниць, навчальних дисциплін, свят, ігор, а також етнографічні та міфологічні реалії, назви істот та заклинь.

Б. Головач зосереджує дослідницьку увагу на okazіоналізмах Дж. К. Роулінг, які є ключовим елементом мовного стилю письменниці. Автор праць слушно зауважує, що переклад okazіоналізмів є складним завданням, яке вимагає від перекладача не лише лінгвістичних знань, але й творчого підходу. Дослідження Б. Головача підкреслює важливість збереження індивідуального авторського голосу при перекладі твору художньої літератури [22, с. 113].

Стаття Н. Глушак поєднує лінгвістичний аналіз з дослідженням рецепції прози письменниці українськими читачами через призму перекладу. Основна увага приділяється визначенню терміну «сленг», його функціональним особливостям та класифікації. Авторка наголошує на важливості збереження експресивного та емоційного забарвлення сленгу під час перекладу, що є ключовим для передачі авторського задуму та атмосфери твору [19, с. 69].

Осмилення інтерпретації кольоративів здійснюється в статті А. Натаван «Семантико-стилістичні особливості використання кольоративів у романі Дж. К. Роулінг “Гаррі Поттер і філософський камінь”». Авторка аналізує колірну лексику як засіб художнього вираження, що відіграє важливу роль у розкритті символічного значення твору, характеристиці персонажів та створенні загальної атмосфери тексту. Основну увагу приділено аналізу таких кольорів, як білий, червоний і чорний, що мають значне семантичне навантаження та допомагають передати ключові мотиви роману. Таким чином, подане дослідження спрямоване на виявлення смислових рівнів тексту через аналіз його колірної палітри, що слугує важливим елементом творення художнього світу роману [49, с. 19–20].

Значна кількість літературознавців розглядають твори Дж. К. Роулінг через призму різних аспектів: від жанрових особливостей до філософських та морально-етичних проблем. Науковці аналізують серію як багатогранний феномен, що поєднує елементи фентезі, чарівної казки, психологічного та детективного роману, що робить її яскравим прикладом поліжанровості у

рамках сучасної літератури. Дослідники звертають увагу на те, як Роулінг створює унікальний магічний світ, який, водночас, є відображенням реальних суспільних та моральних проблем.

Н. Астрахан у своїй статті «Дидактично спрямована інтерпретація циклу романів Дж. К. Ролінг “Гаррі Поттер” як засіб становлення та розвитку особистості читача-старшокласника» досліджує розвивальний потенціал циклу романів про Гаррі Поттера. Дослідниця розглядає, як через магічний світ Гогвортсу та пригоди героїв письменниця піднімає важливі філософські та моральні питання, такі як боротьба добра зі злом, значення любові, самопожертви та відповідальності. Особливий акцент робиться на тому, як твір сприяє розвитку особистості, формуванню ціннісних орієнтирів та підготовці молоді до життєвих викликів [6, с. 31–40].

Праця І. Александрук присвячена вивченню концептуальних категорій, які формують основу можливих світів, зокрема *людина, простір, час, артефакт, природа, суспільство та культура*. Кожна з цих категорій розглядається через призму її вербалізації у текстах, що дозволяє виявити, як авторки фентезійних творів створюють унікальні світи, які одночасно відображають реальність і виходять за її межі [4, с. 20].

У своїй статті В. Винник аналізує риси фентезі та чарівної казки, які є ключовими для розуміння жанрової специфіки Поттеріани. Науковець зауважує, що у поттеріані присутні типові для казки елементи: герой, який долає перешкоди за допомогою магічних предметів і помічників, протистояння добра і зла, щасливий кінець. Однак автор вважає, що твір Дж. К. Роулінг не є класичною чарівною казкою, оскільки він поєднує її елементи з рисами психологічного та детективного романів, що робить його поліжанровим явищем у рамках постмодерної літератури [15, с. 291–297].

Дослідниця І. Шпак у науковій праці «Проблеми поетики серії книг Дж. К. Роулінг в англomовній критиці та літературознавстві» аналізує роботи західних науковців, які розглядають серію як синтетичний жанровий феномен, що поєднує елементи фантастики, пригодницького роману, міфологічних

алюзій та морально-етичних проблем. Авторка підкреслює, що успіх серії пояснюється її здатністю поєднувати різні жанрові традиції, створюючи захоплюючий світ, який водночас є відображенням реальних проблем та цінностей [76, с. 315].

Осмислення різних проявів самопожертви, які виявляються у вчинках головних та другорядних героїв, а також магічних істот здійснюється А. Вахтіною. Науковиця розглядає мотив самопожертви не лише через призму християнської ідеології, яка часто асоціюється з цим поняттям, але й у ширшому контексті, враховуючи мотивацію персонажів, їхній психологічний стан та обставини, що призводять до таких рішень. У результаті авторка приходить до висновку, що мотив самопожертви відіграє центральну роль у сюжетотворенні серії романів про Гаррі Поттера. Він не лише впливає на розвиток окремих сюжетних ліній, але й об'єднує всі частини серії в єдине ціле, підкреслюючи важливість моральних виборів та етичних цінностей у світі, створеному Дж. К. Роулінг [13, с. 5].

У своїй праці І. Харюк основна увага приділяється аналізу конфігурації добра і зла в свідомості сучасного суспільства, зокрема в контексті масової культури. Дослідження акцентує увагу на тому, що поттеріана не лише відображає традиційні казкові мотиви боротьби світлих і темних сил, але й запропонує складнішу, релятивну модель, де добро і зло не є абсолютними протилежностями, а переплітаються між собою [75, с. 389].

Загалом, рецепція творчості Дж. К. Роулінг в українському літературознавстві характеризується різноманітністю підходів та інтересом до різних аспектів її творчості. Українські дослідники розглядають її книги не лише як популярну розважальну літературу, але й як значущий культурний феномен, що заслуговує на глибокий науковий аналіз.

Зарубіжні літературознавчі дослідження творчості Дж. К. Роулінг є надзвичайно широкими та різноманітними, охоплюючи широкий спектр тем, теоретичних підходів та методологій. Значна частина досліджень була зосереджена на аналізі літературних особливостей творів Дж. К. Роулінг,

включаючи наративні техніки, структуру сюжету, розвиток персонажів та використання мови.

Науковиця Е. Лофтус зосереджується на творчому методі та художній уяві Дж. К. Роулінг. У роботі дослідниця аналізує особливості письменницького стилю, механізми формування фантастичних світів і вплив літературних традицій на її творчість. У полі зору науковиці дослідження ключових елементів креативності Роулінг, зокрема її здатності поєднувати класичні мотиви з оригінальними сюжетними рішеннями, що, на думку Е. Лофтус, сприяло глобальному успіху її книг [81, с. 34–40].

Праця М. Анеллі «Harry, A History» присвячена аналізу феномену популярності серії про Гаррі Поттера та її впливу на сучасну культуру. Дослідниця розглядає не лише літературні аспекти творів Дж. К. Роулінг, а й їхнє значення для читачів, фанатських спільнот і навіть видавничої індустрії. Особливу увагу приділено ролі цифрових технологій у розповсюдженні та обговоренні книг, а також взаємодії між авторкою та її аудиторією. М. Анеллі виявляє ключові фактори, які сприяли світовому успіху серії, а також аналіз її культурного спадку та трансформації читання в епоху інтернету [80].

Тематична еволюція творчості Дж. К. Роулінг реалізується у науковій діяльності З. Аббас. Дослідник приділяє особливу увагу окремому роману письменниці «The Casual Vacancy» у порівнянні із всесвітньо відомою серією про Гаррі Поттера. Праця зосереджується на виявленні зв'язку між соціальними проблемами, політикою та структурою спільнот у цих двох різних за жанром і аудиторією творах. Хоча «The Casual Vacancy» відкрито висвітлює питання соціальної нерівності та громадських конфліктів, автор доводить, що подібні мотиви, хоча й менш очевидно, простежуються і в історії про юного чарівника. Використовуючи методи порівняльного аналізу, у статті розглядаються суспільні ієрархії, динаміка влади та внутрішня структура спільнот у двох творах. Основна мета дослідження – довести, що незалежно від жанру чи цільової аудиторії, Дж. К. Роулінг послідовно звертається до актуальних соціальних тем, демонструючи свою майстерність у створенні багатогранних

літературних світів, які змушують читачів замислюватися над суспільними реаліями [79, с. 14–22].

Авторський стиль Дж. К. Роулінг, який розглядається з точки зору його унікальних мовних та стилістичних особливостей, що сприяють формуванню виразного художнього простору її творів є предметом вивчення П. Джоан. Стаття присвячена аналізу творчої манери письменниці, зокрема характерним рисам її оповіді, використанню стилістичних фігур, мовній образності та засобам мовної виразності. Метою дослідження є виявлення специфічних особливостей авторського стилю Дж. К. Роулінг, які сприяли її літературному успіху та широкому сприйняттю творів читачами. Дослідниця акцентує увагу на взаємозв'язку між мовною структурою тексту та його змістовим наповненням, що дозволяє глибше зрозуміти художню концепцію творів письменниці [83].

У статті Р. Фуада та Р. Агустіна розглянуто психологічні особливості особистості головного героя роману «Гаррі Поттер і філософський камінь» Дж. К. Роулінг, а також конфлікти, які персонаж переживає в ході сюжету. Дослідники застосували метод бібліографічного аналізу, ґрунтуючись як на тексті роману, так і на відповідних теоретичних джерелах. Аналіз особистості Гаррі Поттера засвідчив, що він є відважним, впевненим у собі, рішучим і не схильним до зневіри персонажем. Водночас у дослідженні детально розглядаються ключові конфлікти твору, серед яких зіткнення Гаррі та його друзів із триголовим собакою, боротьба з небезпечною рослиною, випробування у кімнаті з літаючими ключами, магічна шахова партія та кульмінаційне протистояння за філософський камінь. Робота демонструє, що через пригоди та випробування Гаррі Поттер поступово формується як особистість, засвоюючи моральні та етичні цінності [82, с. 43–47].

Таким чином, міжнародні літературознавчі студії демонструють багатовекторний підхід до аналізу творчості Дж. К. Роулінг, що підтверджує її важливе місце в сучасному літературному дискурсі. Загалом, зарубіжні літературознавчі студії демонструють багатогранний підхід до аналізу

творчості Дж. К. Роулінг, розглядаючи її книги як складний літературний феномен, що поєднує елементи фентезі, міфології, психології, соціокультурної критики та впливає на сучасну літературу й культуру.

Порівняльний аналіз українських та зарубіжних літературознавчих досліджень творчості Дж. К. Роулінг виявляє як спільні риси, так і певні відмінності у підходах та висновках. Як українські, так і зарубіжні дослідники проявляють значний інтерес до лінгвістичних аспектів творчості Роулінг, зокрема до питань перекладу та аналізу новотворів. Тематичний аналіз, що охоплює такі ключові ідеї, як боротьба добра і зла та процес дорослішання, також є важливим напрямом досліджень в обох академічних традиціях. Крім того, науковці як в Україні, так і за її межами, відзначають значний дидактичний потенціал серії романів про Гаррі Поттера, розглядаючи їх як засіб для розвитку особистості та формування моральних цінностей у молоді.

Водночас, існують і певні відмінності у фокусі досліджень. Українські літературознавці, здається, приділяють більшу увагу питанням перекладу та рецепції творчості Дж. К. Роулінг в українському культурному контексті. Зарубіжні ж дослідження характеризуються ширшим спектром тематичних та теоретичних підходів, включаючи міфопоетичний, психологічний, соціокультурний та феміністичний аналіз. Це може бути пов'язано з різними академічними традиціями та актуальними суспільними дискусіями в різних країнах.

Спільним для багатьох досліджень, як українських, так і зарубіжних, є використання комплексного підходу, що поєднує різні методи літературознавчого аналізу. Науковці часто застосовують міждисциплінарні підходи, залучаючи знання з культурології, психології, соціології та інших галузей для глибшого розуміння творчості Роулінг. Спостерігається також еволюція досліджень від переважно тематичного аналізу до більш спеціалізованих підходів, таких як лінгвістичний, міфопоетичний, соціокультурний та феміністичний, що свідчить про поглиблення наукового інтересу до різних аспектів її творчості.

Перспективи подальших досліджень творчості Дж. К. Роулінг у літературознавчому контексті є досить широкими. Одним з можливих напрямів є подальше вивчення впливу її творчості на сучасну дитячу та підліткову літературу. Також важливим є дослідження рецепції пізніших творів Дж. К. Роулінг, написаних після завершення серії про Гаррі Поттера. Аналіз інтертекстуальних зв'язків її творчості з іншими літературними творами та культурними феноменами також може стати плідним напрямом для майбутніх досліджень. Більш глибоке дослідження феміністичної критики та її впливу на розуміння творчості Роулінг, а також розгляд етичних та моральних аспектів її книг у контексті сучасних суспільних дискусій, також є перспективними напрямами для подальших наукових розвідок.

1.2. Концепт як об'єкт теоретико-літературних досліджень

У сучасних гуманітарних дослідженнях концепт трактується як складний, багатовимірний феномен, що поєднує семантичні, когнітивні, культурологічні філософські та естетичні виміри. Його вивчення дозволяє дослідникам вийти за межі традиційного аналізу тексту, зосереджуючи увагу на глибинних смислах, закодованих у мовних і культурних структурах. Багатовимірність концепту виявляється у його здатності виступати одночасно мовною одиницею, елементом ментальних репрезентацій та ключовим компонентом художнього тексту. Такий підхід дозволяє інтерпретувати концепт як динамічну структуру, що відображає еволюцію смислів у контексті певної культури або літературного твору.

Почнімо з етимології поняття «концепт». Деякі дослідники вважають, що слово концепт є калькою з латинського *conceptus*, яке перекладають в загальному як «поняття» [3, с. 275]. У науковій літературі ці терміни іноді використовуються як синоніми. Однак у латинській мові форма *conceptus* є дієприкметником і має значення «зачатий». Водночас слово *conceptaculum* мало значення «вмістилище» або «сховище». Що ж до вихідного *concupio*, воно

позначало «збирати» або «містити». Таким чином, сучасне тлумачення терміна концепт як «поняття» не повністю відповідає значенням, які закладалися в це слово в давні часи.

Для всебічного вивчення концептів необхідно інтегрувати знання з різних дисциплін. Філософія надає основи для розуміння фундаментальної природи та походження концептів. Лінгвістика пояснює, як концепти кодуються, структуруються та виражаються через мову. Зрештою, літературознавство зосереджується на тому, як ці концепти проявляються, використовуються та набувають художньої значущості в літературних текстах та їхніх ширших культурних контекстах. Такий міждисциплінарний підхід визнає складність концепту та необхідність використання різноманітних галузей знань для досягнення глибокого розуміння цього багатогранного явища.

У літературознавстві, спираючись на розуміння з філософії та лінгвістики, концепт можна всебічно визначити як повторювану та значущу ідею, тему, мотив, культурне розуміння або абстрактний принцип, який свідомо досліджується, розвивається в межах наративу, символічних структур та загальних процесів творення сенсу літературного твору. Літературні концепти зазвичай характеризуються своєю складністю, здатністю до багаторівневої інтерпретації та потенціалом резонувати з ширшими культурними та історичними контекстами. Вони не є статичними сутностями, а скоріше динамічними елементами, які еволюціонують та трансформуються в межах текстового ландшафту. Літературний концепт виходить за межі простого словникового визначення; він стає фокусом художнього дослідження, місцем, де автори взаємодіють з фундаментальними ідеями та запрошують читачів розмірковувати над їхніми нюансами та наслідками. Тому вивчення концептів у літературі полягає не лише у виявленні тем, а й у розумінні складних способів, якими ці ідеї конструюються, представляються та переживаються через мову та наратив. Дослідники визначають художній концепт як ключовий елемент індивідуально-авторської концептосфери, що не лише передає унікальне письменницьке бачення об'єкта осмислення, але й акумулює та відображає

специфіку соціально-історичного, культурного, етнографічного, інтелектуального та мовного контексту, в якому творить митець.

У статті Л. Губи «Художній концепт як репрезентант поетичної мовної свідомості» авторка розглядає художній концепт як ключовий елемент літературного аналізу. Вона визначає його як ментальну одиницю художньої свідомості письменника, яка інтегрує індивідуально-авторське бачення дійсності та виражається через систему художніх образів. Дослідниця акцентує на асоціативній природі художнього концепту, підкреслюючи його естетичну сутність та залежність від авторського задуму. Особливу увагу приділено типології художніх концептів, які класифікуються на: загальнохудожні (архетипічні), індивідуально-авторські, власне авторські (унікальні неологізми).

Л. Губа доводить, що художні концепти відрізняються від наукових своєю психологічною складністю, оскільки інтегрують не лише поняття, а й емоції, почуття та вольові прояви. Вони формуються на основі художньої асоціативності, що не підпорядковується логічним законам [24, с. 616–619].

Аналіз концептосфери як системи взаємопов'язаних концептів, яка формує цілісну картину світу автора розглянуто у статті К. Білобровської. Особливу увагу приділено асоціативній природі художнього концепту, емоційно-чуттєвому навантаженню та здатності до варіативного тлумачення. К. Білобровська доводить, що художній концепт має полісемантичний характер і функціонує в межах художньої асоціативності, що обумовлює його індивідуальне сприйняття реципієнтами. Концептосфера, у свою чергу, визначається як сукупність концептів, які функціонують у межах одного твору або всієї творчості письменника, відображаючи його ідейно-ціннісні орієнтири та стильову манеру [9, с. 127–133].

На думку А. Приходько, поняття концепту слід вивчати як багатовимірне ментальне утворення, яке розглядається з лінгвокультурологічної, когнітивної та семіотичної точки зору. У своїй монографії дослідник акцентує увагу на тому, що концепт поєднує в собі ідеальний (ментальний) та матеріальний (мовний) виміри. Науковець досліджує, як концепти репрезентуються через

мовні знаки, візуальні образи та інші форми комунікації, що дозволяє їм функціонувати в різних дискурсах. У монографії також розглядається системна організація концептосфери, яка включає концептополя різних рівнів та дискурсивні конфігурації концептів, що формують комунікативні простори [57, с. 12–94].

У статті Л. Айзенбарт «Термін “Концепт”»: проблема визначення та підходи до вивчення» авторка також комплексно досліджує багатогранність поняття концепт у літературознавчій науці, акцентуючи на його міждисциплінарному характері. Вона аналізує різні наукові підходи до визначення цього терміна, зокрема: філософський (концепт як абстрактна ідея, мисленнєвий конструкт); лінгвістичний (концепт пов'язаний із мовною репрезентацією); лінгвокультурологічний (концепт як носій національно-культурного коду); когнітивний (одиниця ментального лексикону, що структурує знання); літературознавчий (інструмент аналізу художніх текстів). Л. Айзенбарт акцентує увагу на тому, що в літературознавстві концепт розглядається як складна смислова структура, яка поєднує індивідуально бачення автора, культурні коди та емоційно-чуттєвий досвід. Авторка окреслює ключові характеристики літературного концепту: інтегративність (поєднання образного, символічного та понятійного рівнів), культурна детермінованість (зв'язок із національною ментальністю та історичним контекстом), динамічність (здатність набувати нових смислів у процесі комунікації «автор – текст – читач»). На противагу науковим поняттям, художній концепт відрізняється полісемантичністю, асоціативністю та здатністю до трансформації в залежності від інтерпретації [2, с. 314–323].

Тож виявлення та інтерпретація концептів у літературних творах вимагає багатогранного підходу, що поєднує ретельний аналіз тексту з усвідомленням ширших контекстуальних факторів. Це передбачає пошук закономірностей повторення, символічних репрезентацій, тематичних зв'язків та залучення персонажів до ідей. Концепти, які постійно згадуються, явно обговорюються або тонко підкреслюються за допомогою різних літературних прийомів, таких

як образи, символізм та образна мова, є важливими. Їхня помітність у тексті свідчить про їхню значущість. Абстрактні концепти часто знаходять конкретне представлення через специфічні символи, повторювані мотиви, метафори та алегоричні структури в літературному творі. Ретельний аналіз цих символічних елементів може розкрити глибинні концептуальні рамки. Розвиток персонажів, їхні внутрішні думки, зовнішні дії та діалоги, в яких вони беруть участь, часто слугують засобами для дослідження та оскарження різних аспектів певного концепту. Зміни в розумінні або взаємодії персонажа з концептом можуть бути особливо показовими. Концепти часто формують основні тематичні засади літературного твору. Визначення центральних тем та подальше заглиблення в основні концепти, що інформують ці теми, є вирішальним для інтерпретації.

Дослідження концептів у літературі є не просто академічною справою; це фундаментальний шлях до досягнення багатшого, більш нюансованого та контекстуально обґрунтованого розуміння окремих літературних творів, ширших літературних традицій та складного взаємозв'язку між літературою та культурами, які її створюють та споживають. Аналіз концептів, з якими взаємодіє автор, може надати цінне розуміння його особистого світогляду, його глибинних переконань та його конкретних цілей у створенні літературного твору. Літературні твори часто глибоко переплетені з домінуючими ідеологіями та основними концептуальними рамками свого часу. Аналіз ключових концептів може допомогти розкрити ці ідеологічні шари та дослідити, як текст підсилює, оскаржує або підриває їх. Виявлення та ретельний аналіз ключових концептів у літературному творі може призвести до набагато глибшого та нюансованішого розуміння складних тем, які досліджує твір. Концепти можуть слугувати нитками, що з'єднують різні літературні твори через часові періоди, жанри та культурні межі. Вивчення трактування конкретних концептів може виявити захоплюючі міждіалогові діалоги та впливи. Зосереджуючись на концептуальному змісті літературних творів, читачі можуть розвинути більш поінформований та інтелектуально стимулюючий читацький досвід.

Отже, концепт як об'єкт теоретичного та літературного аналізу є за своєю суттю міждисциплінарним, що спирається на ідеї з філософії, лінгвістики та літературознавства. Розуміння концептів має першорядне значення для розкриття глибинних шарів значення, розпізнавання авторського наміру, контекстуалізації літературних творів у їхніх культурних та історичних рамках та досягнення глибшого розуміння їхньої тематичної складності. Різноманітні теоретичні основи сприяють всебічному та багатогранному розумінню концепту як когнітивної сутності та як важливого елемента літературного вираження та інтерпретації.

Майбутні дослідження в галузі літературознавства можуть бути спрямовані на поглиблений аналіз конкретних концептів у різних літературних періодах, жанрах та культурних традиціях. Порівняльні дослідження можуть вивчати, як один і той самий концепт представлений та розуміється в різних літературних та нелітературних контекстах. Важливим напрямом є дослідження динамічної ролі літератури у формуванні, оскарженні та трансформації культурних концептів протягом тривалих періодів часу. Також перспективним є вивчення складного взаємозв'язку між попередніми концептуальними рамками окремих читачів та їхнім суб'єктивним розумінням та інтерпретацією літературних текстів. Застосування конкретних когнітивно-лінгвістичних теорій, таких як теорія концептуальної метафори та фреймова семантика, до детального аналізу літературних концептів та їхніх лінгвістичних проявів може призвести до нових відкриттів. Крім того, заслуговують на увагу дослідження еволюції та трансформації окремих концептів у всій творчості одного автора або в контексті конкретного літературного напрямку чи школи. Нарешті, вивчення міждисциплінарних зв'язків між концептами, представленими в літературі, та їхнім відображенням в інших формах культурного вираження, таких як кіно, музика та образотворче мистецтво, може збагатити наше розуміння складного та багатогранного характеру концептів у літературі та культурі.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Зроблені в роботі спостереження дозволяють стверджувати, що теоретичні основи для подальшого дослідження були закладені шляхом систематизації наявного наукового доробку щодо творчості Дж. К. Роулінг та осмислення ключового для роботи поняття «концепт» у літературознавчому дискурсі. Аналіз стану вивчення творів британської письменниці засвідчив її беззаперечне місце у сучасному літературному процесі та культурі, що зумовлює значний і багатогранний інтерес до її спадщини з боку як українських, так і зарубіжних дослідників.

Український літературознавчий доробок демонструє активний інтерес до творчості Дж. К. Роулінг, особливо в аспектах перекладознавства та рецепції її творів в українському культурному просторі. Висвітлено праці, присвячені аналізу лінгвістичних особливостей оригінальних текстів та їх відтворення в українських перекладах за авторства Т. Ковтун [34], О. Петльової [54], Б. Головача [22], Н. Глушак [19], А. Натаван [49]. Крім лінгвістичних аспектів, українські науковці Н. Астрахан [6], І. Александрук [4], В. Винник [15], І. Шпак [76] та інші активно досліджують жанрову специфіку, наративні стратегії, філософські та морально-етичні проблеми у творах Дж. К. Роулінг.

Зарубіжні літературознавчі студії виявляють ще ширший спектр підходів та тем. Дослідники зосереджуються на аналізі наративних технік, структури сюжету, розвитку персонажів та мовних особливостей. Іноземні дослідники Е. Лофтус [81], М. Анеллі [80], З. Аббас [79], Р. Фуад та Р. Агустін [82] часто використовують інструментарій психоаналізу, соціології культури, гендерних студій, демонструючи багатовекторний підхід до текстів Дж. К. Роулінг як складного літературного та культурного феномену.

Поряд з цим, було здійснено теоретичне осмислення поняття «концепт», що є ключовим для методології даної магістерської роботи. Наголошено на

багатовимірності та міждисциплінарності цього терміна, який інтегрує семантичні, когнітивні, культурологічні, філософські та естетичні аспекти.

У літературознавчому вимірі концепт визначено як повторювану та значущу ідею, тему, мотив, культурне розуміння або абстрактний принцип, що свідомо досліджується автором у межах художнього твору. Підкреслено його складність, динамічність, здатність до багаторівневої інтерпретації та зв'язок із ширшими культурними контекстами. Висвітлено внесок українських науковців у розробку теорії концепту, зокрема підходи Л. Губи [24], К. Білобровської [9], А. Приходько [57] та Л. Айзенбарт [2].

Окреслено методологічні засади виявлення та інтерпретації концептів у літературних творах, що включають аналіз символічних репрезентацій (образів, мотивів, метафор), розвитку персонажів та тематичних зв'язків. Наголошено на значенні вивчення концептів для глибшого розуміння авторського задуму, ідеологічних нашарувань тексту, його тематичної складності, міжтекстуальних зв'язків та для збагачення читацького досвіду. Підкреслено, що аналіз концептів є фундаментальним шляхом до нюансованого та контекстуально обґрунтованого розуміння літератури.

Опрацьовані теоретичні аспекти дозволили сформувати надійну базу для подальшого наукового пошуку. Продемонстровано високий ступінь наукової розробленості теми творчості Дж. К. Роулінг у світовому та українському літературознавстві, а також визначено та осмислено ключовий для роботи концептуальний апарат, зокрема поняття «концепт» у його літературознавчій специфіці. Це створює необхідні теоретико-методологічні передумови для аналізу конкретного художнього матеріалу.

РОЗДІЛ 2.

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР ПОТТЕРІАНИ

ДЖ. К. РОУЛІНГ

2.1. Моделювання концепту «дім» в Поттеріані Дж. К. Роулінг

Концепт «дім» є однією з фундаментальних категорій людської свідомості, що акумулює у собі уявлення про безпеку, родинне тепло, місце особистісного зростання та збереження пам'яті поколінь. Це не лише фізичний простір, але й емоційно-психологічний якір, що формує ідентичність та дає відчуття приналежності. У художньому тексті моделювання концепту «дім» часто відбувається через створення специфічних локусів, які набувають символічного значення та впливають на розвиток персонажів. У романі Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і філософський камінь» моделювання цього концепту відбувається через контрастне зіставлення різних локусів, що набувають для протагоніста символічного значення дому або його повної протилежності.

Будинок №4 на вулиці Прівіт-драйв, де Гаррі Поттер проводить перші роки свого життя після загибелі батьків, функціонує в тексті як модель «антидому». Залишившись сиротою після трагічної загибелі найрідніших, хлопчик *«десять жалюгідних років»* потерпав від зверхнього ставлення, байдужості й самотності з боку родини Дурслів [59, с. 24]. Епітет «жалюгідний» окреслює стан персонажа, його ставлення до обійстя, у якому мав провести своє безрадісне дитинство.

Зовні це типові помешкання британського передмістя, що втілює прагнення його мешканців до матеріального достатку, порядку та демонстративної «нормальності». *«Минуло майже десять років відтоді, коли, прокинувшись, подружжя Дурслі побачило на порозі свого племінника, але Прівіт-драйв навряд чи й змінилася. Над охайними садочками так само зійшло сонце, висвітило мідну табличку з номером 4 на дверях будинку Дурслі й*

проникло до вітальні, яка, здається, нітрохи не змінилася з того вечора, коли містер Дурслі дивився ті зловісні теленовини про сов. Хіба що фотографії на каміні показували, скільки насправді збігло часу» [59, с. 25]. Охайні садочки, незмінний інтер'єр вітальні, де центральне місце займають фотографії єдиного сина Дадлі, підкреслюють фокус на зовнішніх атрибутах успішного життя та водночас – емоційну статичність і обмеженість мешканців. За чепурним фасадом приховується атмосфера емоційної холодності, психологічного насильства та цілковитого неприйняття Гаррі як особистості.

Ставлення Дурслів до племінника визначається страхом перед його магічною природою та неприязню до його батьків. Гаррі сприймається як тягар, що порушує їхній впорядкований світ. Це виявляється у фізичному та психологічному нехтуванні його потребами. Його житловим простором стає не окрема кімната, а занедбана комірчина: *«Гаррі звик до павуків, бо їх було повно в комірчині під сходами, а саме там він і спав»* [59, с. 16]. Така просторова ізоляція символізує його соціальне та емоційне відчуження в родині.

Зовнішній вигляд хлопця також є маркером ставлення до нього з боку опікунів. Через умови проживання він видається малим та худим для свого віку. Цей ефект посилюється необхідністю носити старий, надто великий одяг двоюрідного брата. Опис зовнішності Гаррі доповнюється деталями, що вказують на зневагу та навіть фізичне насильство: *«Можливо, тому що жив у темній комірчині, Гаррі, як на свій вік, завжди був малим і миршавим. Але він видавався ще меншим і худішим, ніж насправді, бо щоразу мусив доношувати старий одяг Дадлі, а той був десь учетверо ширший від нього. Гаррі мав худе обличчя, гострі коліна, чорне волосся і ясно-зелені очі. Він носив круглі, обмотані скотчем окуляри, бо Дадлі часто ламав їх, луплячи його по носі. Єдине, що подобалося Гаррі у власному вигляді, – тонесенький шрам на чолі у формі блискавки. Він мав його, скільки себе пам'ятав, і першим його запитанням до тітки Петунії було, звідки той шрам узявся»* [59, с. 16].

Перебування в такому деструктивному середовищі справило суттєвий вплив на формування особистості Гаррі Поттера. З одного боку, воно виробило

в ньому резистентність до труднощів, здатність до самостійності, скромність та внутрішню силу. Відсутність емоційної підтримки та визнання загострили його потребу в дружбі, любові та приналежності, що стає однією з ключових мотивацій його подальших дій. З іншого боку, життя в атмосфері брехні та замовчування правди про його походження та магічний світ формує в ньому прагнення віднайти істину та справедливість. Необхідність постійно пристосовуватися та виживати в ворожому оточенні розвинула в ньому спостережливість та здатність бачити справжню сутність людей за зовнішньою оболонкою, що контрастує з поверховістю та матеріалізмом Дурслів. Як підсумок, дім на Прівіт-драйв, функціонуючи як простір пригнічення, парадоксальним чином стає каталізатором формування ключових рис характеру Гаррі Поттера та його подальшого шляху до самоідентифікації та пошуку справжнього дому.

На противагу емоційно деструктивному середовищу дому Дурслів, Гогвортська школа чарів і чаклунства постає у свідомості юного чарівника як локус, що поступово набуває ознак справжнього дому. Вже перше візуальне враження від школи є разючим: *«На тому боці озера на верхівці високої гори здіймався, виблискуючи вікнами на тлі зоряного неба, великий замок з численними вежами й башточками»* [59, с. 94]. Величний палац, таємничі коридори, портрети, що розмовляють, бенкети, що з'являються нізвідки, – все це створювало атмосферу чуда. Образ величного, осяяного світлом замку одразу контрастує з буденністю та обмеженістю Прівіт-драйв, символізуючи перехід до іншого, магічного та потенційно більш сприятливого світу. Гогвортс маркується як простір, де магічна сутність Гаррі є нормою, а не аномалією, що потребує приховування чи викорінення.

Ключовим моментом у трансформації сприйняття Гогвортсу як дому стає інтеграція Гаррі у шкільну спільноту. Церемонія Сортування, яка визначає приналежність хлопця до гуртожитку Грифіндор, є символічним актом прийняття та надання нової соціальної ідентичності. Як зазначає професорка Макгонгел, *«Церемонія Сортування дуже важлива, бо гуртожиток у*

Гогвортсі замінить вам родину» [59, с. 96]. Саме в межах гуртожитку та школи Гаррі вперше знаходить справжню дружбу (з Роном Візлі та Герміоною Грейнджер), відчуває підтримку однодумців та отримує визнання своїх особистих якостей і талантів, а не лише стигматизованого статусу сироти чи тягара слави «хлопчика, що вижив». Ставлення до нього в Гогвортсі є незрівнянно позитивнішим за атмосферу зневаги у Дурслів. Він стає частиною колективу, де його цінують за відвагу, вірність та здібності.

Це нове соціальне та емоційне середовище безпосередньо впливає на самопочуття Гаррі. Він поступово долає відчуття самотності та відчуження, характерне для його життя на Прівіт-драйв. Текст прямо вказує на цю трансформацію: *«Він почувався в цьому замку як удома, причому значно краще, ніж будь-коли на Прівіт-драйв»* [59, с. 144]. Фізичний простір Гогвортсу також сприяє цьому відчуттю. Вітальня Грифіндору з її затишними кріслами біля каміна стає місцем відпочинку, спілкування та спільних переживань, символізуючи родинне вогнище. Навіть прості побутові моменти, як-от спільне дозвілля з друзями, набувають особливого значення: *«Хлопці просиджували там годинами, ласуючи всім, що можна було настромити на виделку й підсмажити...»* [59 с. 168]. Такі сцени підкреслюють атмосферу невимушеності, комфорту та товариськості, якої хлопець був позбавлений раніше.

Гогвортс стає для Гаррі справжнім домом та відіграє ключову роль у його формуванні та становленні. Це простір самопізнання, де він не лише опановує магічні навички, але й дізнається правду про своє минуле, батьків та власну роль у магічному світі. Школа надає йому можливості для самореалізації (наприклад, у квідичі) та розвитку талантів. Важливим є і моральний вимір: стикаючись із викликами, небезпеками та необхідністю робити вибір, Гаррі розвиває відвагу, почуття відповідальності, вірність дружбі та здатність протистояти злу. Гогвортс стає для нього не лише безпечним прихистком, але й середовищем, що сприяє його інтелектуальному, емоційному та моральному зростанню.

Отже, у романі «Гаррі Поттер і філософський камінь» Гогвортс моделюється як антитеза дому Дурслів, набуваючи для протагоніста значення справжнього дому. Це саме те місце, де юний чарівник знаходить прийняття, дружбу, безпеку та можливості для самореалізації, що є ключовими компонентами концепту «дім».

Поряд із локусами Прівіт-драйв та Гогвортсу, важливим елементом у моделюванні концепту «дім» стає образ родини Візлі. Хоча фізичний простір їхнього помешкання, «Барліг», ще не постає перед читачем та протагоністом безпосередньо у першій частині, сама родина та взаємини всередині неї вводяться в наратив як потенційна модель альтернативного, більш гармонійного домашнього вогнища для Гаррі Поттера. Вже у другій книзі цей простір реалізується як справжній дім для героя: *«Це найкращий дім, у якому я коли-небудь був!»* [58, с. 36] – зізнається Гаррі, чим викликає щиру збентеженість Рона.

Знайомство з родиною Візлі відбувається на вокзалі Кінгс-Крос і одразу контрастує з досвідом спілкування Гаррі з Дурслями. Постать місіс Візлі втілює материнську турботу, тепло та безумовне прийняття, якого Гаррі був позбавлений. Її доброзичливе ставлення до незнайомого хлопчика, допомога з проходом на платформу, пізніше – надісланий різдвяний светр та ласощі – все це є проявами родинної турботи, що поширюється і на друга її сина. Вона сприймає Гаррі не як тягар чи проблему, а як дитину, що потребує піклування, демонструючи емпатію, цілком відсутню у Петунії Дурслі. Згодом це піклування набуває дуже конкретного виміру в «Барлозі»: *«Місіс Візлі дбала про його шкарпетки й щоразу примушувала його з'їдати по чотири порції кожної страви»* [58, с. 36].

Ставлення Рона та його братів до Гаррі також сприяє формуванню уявлення про родину Візлі як про відкриту та дружню спільноту. Попри початкову цікавість до слави Гаррі, Рон швидко встановлює з ним щирі товариські стосунки, ділиться власними переживаннями щодо багатодітної родини, фінансових труднощів та необхідності доношувати старі речі. Ця

відвертість та прийняття Гаррі таким, яким він є, безвідносно до його статусу «хлопчика, що вижив», створює для протагоніста досвід рівноправних, дружніх взаємин, що є невід’ємною частиною позитивного концепту «дім». Брати Візлі, хоч і схильні до жартів та пустощів, також демонструють загалом доброзичливе ставлення.

Перші враження Гаррі від «Барлогу» також підкреслюють контраст із досвідом життя у Дурслів. Якщо Прівіт-драйв був уособленням стерильного контролю та байдужості, то Барліг – простір хаотичної, але живої любові: *«Життя в “Барлозі” було зовсім інакше, ніж на Прівіт-драйв. Дурслі любили охайність і порядок, натомість у Візлів завжди можна було натрапити на щось дивне й несподіване»* [58, с. 36]. Симптоматичною є й поведінка містера Візлі, якому *«подобалося садовити Гаррі за столом біля себе і засипати його запитаннями про життя серед магів»* [58, с. 36].

Ще до того, як Гаррі безпосередньо відвідує «Барліг», сама можливість такого візиту, озвучена Роном у кінці навчального року – *«Ви повинні цього літа приїхати до мене»* [59, с. 263] – відкриває для нього перспективу нового дому – не інституційного, як Гогвортс, а саме родинного. Цей дім, що асоціюється з великою, гамірною, можливо, не ідеальною, але люблячою родиною, стає для Гаррі символом надії на здобуття того родинного затишку та прийняття, якого він прагнув усе своє попереднє життя.

Таким чином, хоча безпосередній досвід перебування в домі Візлі для Гаррі реалізується лише згодом, уже з першого роману цей образ починає функціонувати як важлива складова концепту «дім». Він уособлює альтернативу холодному «анти-дому» Дурслів та доповнює досвід Гогвортсу, представляючи модель теплого, хоч і недосконалого, родинного вогнища. Для Гаррі знайомство з Візлі та їхнє ставлення до нього стає важливим кроком у формуванні уявлення про те, яким може бути справжній дім – сповнений любові, турботи та взаємопідтримки – що суттєво впливає на його подальший емоційний розвиток та пошук власної ідентичності.

Отже, концепт «дім» у романі Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і філософський камінь», демонструє складну, багатовимірну репрезентацію цього поняття. Через контрастне зіставлення ключових локусів – будинку №4 на Прівіт-драйв, Гогвортської школи та образу родини Візлі – авторка розкриває його амбівалентність та ключову роль у становленні протагоніста. Дім Дурслів функціонує як модель «антидому», простір емоційної депривації та психологічного тиску, що, однак, парадоксально стає каталізатором формування резистентності та внутрішньої сили Гаррі Поттера. На противагу йому, Гогвортс постає як інституційний дім, що забезпечує прийняття, соціалізацію, дружбу та можливості для самореалізації. Водночас образ родини Візлі та їхнього «Барлогу» вводять модель ідеального родинного дому, що базується на любові, турботі та безумовному прийнятті. Таким чином, через діалектичну взаємодію цих трьох моделей – деструктивного «антидому», інституційного дому та омріяного родинного вогнища – письменниця не лише глибоко розкриває центральний для твору концепт «дім», але й простежує етапи психологічного розвитку та самоідентифікації головного героя у його пошуках справжньої приналежності та безпеки.

2.2. Асоціативно-семантичний простір концепту «школа» в романах Дж. К. Роулінг про Гаррі Поттера

У літературознавстві концепт «школа» часто розглядається як важливий елемент наративу, особливо в творах, що зображують становлення особистості. Школа, будучи соціальним інститутом, виконує не лише освітню функцію, але й стає простором для формування ідентичності, розвитку міжособистісних стосунків та набуття життєвого досвіду. У жанрі фентезі образ школи набуває особливого значення, часто трансформуючись у чарівне місце, де традиційні уявлення про навчання поєднуються з елементами магії та пригод. Серія романів Дж. К. Роулінг про Гаррі Поттера є яскравим прикладом такого зображення, де Гогвортсу – Школа чарів та чаклунства – виступає не просто

місцем навчання магії, а й складним, багатограним концептом, що відіграє ключову роль у житті головного героя.

Перебування у школі магії для центрального персонажа стало періодом інтенсивного особистісного зростання. Опинившись у абсолютно новому середовищі, Гаррі був змушений самотійно орієнтуватися у світі магії, налагоджувати стосунки з однолітками та ухвалювати серйозні рішення. Кожен новий виклик вимагав від парубка сміливості та винахідливості. Про хист хлопчика із захопленням говорить Розподільний капелюх: *«Багато відваги, я бачу. Та й розум нівроку. Є хист, о так, це безперечно <...> а ще бажання випробувати себе»* [59, с. 103]. Гаррі подолав безліч перешкод: навчання польотам на мітлі, участь у нічній дуелі, розгадування таємниць замку – кожен з цих епізодів сприяв формуванню його характеру. Він вчився брати на себе відповідальність за свої вчинки, відстоювати власну думку та приймати наслідки своїх рішень.

Саме в Гогвортсі почали формуватися такі важливі риси характеру Гаррі, як мужність, вірність, співчуття та почуття справедливості. Його готовність ризикувати собою заради друзів, його незламна віра у добро та його прагнення протистояти злу є результатом тих випробувань, які він пройшов у стінах школи. Процес дорослішання парубка в Гогвортсі нерозривно пов'язаний з опануванням магичних навичок та розумінням законів чарівного світу. *«Гаррі нестямно зрадів, усвідомивши, що може робити те, чого навіть не вчився, – це було легко, це було чудово!»* [59, с. 125]. Навчання магії не лише давало йому нові можливості, але й ставило перед ним нові завдання, вимагаючи постійного вдосконалення та саморозвитку. Таким чином, школа магії стала для персонажа не просто місцем навчання, а простором, де він зміг повноцінно розкрити свій потенціал та сформуватись як особистість.

Структура Гогвортсу як освітньої інституції відіграє визначальну роль у процесі адаптації та становлення центрального персонажа, створюючи унікальне середовище для його розвитку впродовж першого року навчання. Ключовим елементом цієї фігури є система гуртожитків (Грифіндор, Гафелпаф,

Рейвенклов, Слизерин), до яких учні розподіляються Сортувальним Капелюхом на основі особистісних якостей. *«Церемонія Сортування дуже важлива, бо гуртожиток у Гогвортсі замінить вам родину»* [59, с. 96], зазначала декан закладу.

Кожен із чотирьох гуртожитків – Грифіндор, Гафелпаф, Рейвенклов та Слизерин – уособлює певний набір психологічних якостей та моральних імперативів, що визначають характер студентів та їхню потенційну роль у розгортанні сюжету. Аналіз першого роману дозволяє окреслити специфіку кожного гуртожитку як носія певного етосу.

Грифіндор, як засвідчує Сортувальний Капелюх, об'єднує студентів, для яких пріоритетними є хоробрість, відвага та рішучість: *«...живуть відважні учні там, сміливі, горді, як орли...»* [59, с. 99]. Ціннісна домінанта Грифіндору полягає у готовності до активних дій, захисту ідеалів та протистоянні злу, навіть якщо це вимагає порушення правил чи наражає на небезпеку. Представники цього гуртожитку демонструють шляхетність та готовність до самопожертви заради вищої мети, що простежується у діях Гаррі, Рона і Герміони під час їхніх спроб захистити філософський камінь.

Гафелпаф уособлює цінності справедливості, вірності, терплячості та сумлінності: *«...чесноти і шляхетність там завжди в думках і на вустах...»* [59, с. 100]. Сортувальний Капелюх наголошує на працьовитості та відсутності страху перед труднощами як визначальних рисах гафелпафців. Хоча представники цього гуртожитку менш активно залучені до центральної сюжетної лінії першого роману, їхній етос формує образ спільноти, що цінує людяність, відданість та рівність, виступаючи моральним орієнтиром, базованим на принципах чесності та наполегливості.

Рейвенклов позиціонується як осередок інтелекту, мудрості, допитливості та прагнення до знань: *«...Хто мудрість цінить, той знайде там шану, честь і визнання...»* [59, с. 100]. Цей гуртожиток репрезентує цінність ерудиції, гостроти розуму та креативності. Студенти Рейвенклову мотивовані передусім жагою до пізнання та інтелектуального розвитку. Їхній підхід до вирішення

проблем ґрунтується на аналізі, логіці та глибоких знаннях, що формує образ гуртожитку як інтелектуального центру Гогвортсу.

Слизерин, у свою чергу, асоціюється з хитрістю, амбітністю, винахідливістю та прагненням до влади. Представники цього гуртожитку, як свідчить Сортувальний Капелюх та поведінка таких персонажів, як Драко Мелфой, спрямовані на досягнення власних цілей, часто використовуючи будь-які засоби: *«...чого лише не зроблять там задля досягнення мети!..»* [59, с. 106]. У першому романі також закладаються основи для розуміння зв'язку Слизерину з ідеологією чистоти крові та його антагоністичної ролі у магічному світі, що протиставляє прагматизм та цілеспрямованість слизеринців ідеалізму та хоробрості грифіндорців. Таким чином, гуртожитки Гогвортсу постають не просто місцями проживання студентів, а символічними просторами, що акумулюють та транслують певні ціннісні системи, формуючи основу для подальшого розвитку характерів та конфліктів у світі «Гаррі Поттера».

Кожен гуртожиток функціонує як «сім'я» всередині школи, надаючи соціальну підтримку через взаємодію з однолітками та старшими учнями. Фізичний простір гуртожитку – затишна вітальня з м'якими кріслами, комфортні спальні з ліжками під балдахінами, що забезпечують приватність, – стає для Гаррі символом безпеки, на противагу тісній комірчині у Дурслів. Водночас, система гуртожитків генерує дух змагання через здобуття та втрату балів і боротьбу за Кубок Гогвортсу, що стимулює як академічні успіхи, так і певні моральні дилеми та формує поняття колективної відповідальності.

Навчальний план школи магії кардинально відрізняється від маглівського, пропонуючи унікальні, специфічні для магічного світу дисципліни, як-от: трансфігурація, зілляваріння, замовляння, гербалогія, історія магії, захист від темних мистецтв, астрономія, польоти на мітлах. Це не лише занурює Гаррі у нову реальність, але й вимагає від нього опанування складних теоретичних знань та практичних навичок, сприяючи інтелектуальному розвитку.

Різноманітність педагогічних методик, що застосовують викладачі, формують академічний досвід юнака і його друзів та вчить учнів адаптуватися до різних стилів викладання, типів авторитету та міжособистісної взаємодії. Навчальний процес, що містить велику кількість лекцій, практичних занять, та виконання домашніх завдань призводить до того, що вихованці «<...> щовечора намагалися подолати цілу купу додаткових домашніх завдань. Герміона вже почала креслити графіки повторення матеріалу і для Гаррі з Роном» [59, с. 198].

Кульмінацією навчального року стають іспити, підготовка до яких потребує значної концентрації та запам'ятовування великих обсягів інформації: *«Вони з Роном і Герміоною трималися одне одного й працювали допізна, запам'ятовуючи складники різних настійок, вивчаючи напам'ять усякі закляття й заклинання, зазубрюючи дати магічних відкриттів і гоблінських бунтів...»* [59, с. 208]. Упадає в око те, що письменниця використала синонімічний ряд дієприкметників, що позначають процес засвоєння знань: *запам'ятовуючи, вивчаючи напам'ять, зазубрюючи*. Це свідчить про інтенсивний, різноплановий та виснажливий характер навчання, через який проходили персонажі, та підкреслює їхню наполегливість і обсяг роботи.

Студентів інформують про графік проведення підсумкових випробувань, розміщуючи його на загальнодоступній дошці оголошень. Такий підхід не лише регламентує навчальний процес, а й сприяє розвитку в учнів навичок планування та підготовки. Організація іспитів у Гогвортсі демонструє чітку структурованість та високі вимоги до учнів. Сама процедура іспитів відбувається у формалізованій та контрольованій атмосфері, що підкреслює серйозність оцінювання знань: *«Стояла задушлива спека, особливо у великому класі, де вони складали письмові іспити. Для цього їм видали нові пера, зачаровані спеціальним закляттям від списування»* [59, с. 222].

Зміст іспитів з магічної освіти охоплює перевірку як знань учнів, так і їхніх умінь застосовувати магію. Учні повинні не лише відтворювати засвоєну інформацію, наприклад, дати та імена з історії магії, але й демонструвати

практичне володіння магічними дисциплінами. *«Екзаменували учнів не тільки теоретично. Скажімо, професор Флитвік запрошував їх по черзі до свого класу, пропонуючи, щоб вони змусили ананас вибивати на столі чечітку. Професорка Макгонетел стежила, як вони перетворювали мишу в табакерку. Оцінка ставала вищою, коли табакерка виходила гарною, але зменшувалася, якщо з неї стирчали вусики. Найдужче всіх нервував Снейп, дихаючи учням у потилиці, доки вони пригадували, як зробити настоянку для забуття.»* [59, с. 222]. Це свідчить про те, що в освітній парадигмі Гогвортсу велике значення надається не лише знанню фактів, але й умінню застосовувати ці знання на практиці.

Для Гаррі Поттера участь у підсумкових випробуваннях стає першим досвідом оцінювання в умовах магічної освіти, що сприяє формуванню в нього почуття відповідальності за власні досягнення. Участь в іспитах також дозволяє йому усвідомити власні сильні сторони та виявити інтерес до окремих галузей магії, що надалі впливає на його мотивацію та освітній вибір. Таким чином, система іспитів у Гогвортсі виконує не лише контрольну, а й формувальну функцію: вона не тільки оцінює знання, але й сприяє становленню характеру Гаррі як цілеспрямованої й відповідальної особистості.

Відтак, освітній процес у Гогвортсі, який вимагає інтенсивного навчання, регулярної самостійної роботи та проходження серйозних іспитів, не лише забезпечує передачу магічних знань, але й активно формує в учнів такі якості, як старанність та відповідальне ставлення до навчання. Інституційна структура Гогвортсу створює багатогранне середовище, яке надає Гаррі Поттеру підтримку та стає каталізатором його особистісного зростання та інтеграції у магічний світ.

Важливою складовою формування асоціативно-семантичного простору концепту «школа» є плеяда викладачів та персоналу Гогвортсу. Кожен із цих образів, наділений унікальними рисами характеру, зовнішністю, методикою викладання чи функціональною роллю, робить свій внесок у створення багатогранного та специфічного уявлення про цю магічну освітню інституцію.

Аналіз ключових фігур викладацького складу та персоналу дозволяє окреслити основні вектори цього простору.

Центральною фігурою, що уособлює мудрість, авторитет та моральний орієнтир школи, є директор Албус Дамблдор. Його зображено як старого чарівника з довжелезною бородою та проникливими блакитними очима за півмісяцевими окулярами: *«Він був високий, худорлявий і, здається, дуже старий, бо довге сиве волосся й бороду можна було заткнути йому за пояс»* [59, с. 7]. Попри свою величезну магічну силу та статус найвидатнішого чарівника, Дамблдор постає як спокійна, добра, хоча й дещо ексцентрична та загадкова постать. У першому романі його вплив на Гаррі переважно опосередкований, проте його поради, як у випадку з Дзеркалом Яцрес та сама його присутність у школі символізують безпеку, глибоке розуміння людської природи та вищі моральні цінності, які Гогвортс прагне культивувати. Він конститує образ школи як місця не лише навчання магії, але й морального становлення та захисту від зовнішніх загроз.

Цілком закономірно, що авторка, зображуючи Дамблдора, свідомо чи несвідомо спирається на потужний архетип мудрого старця-чарівника, глибоко вкорінений як у британській міфологічній традиції, так і в класичному фентезі. Найбільш очевидна схожість простежується з постаттю Мерліна з артурівського циклу, який так само виступав ментором для молодого короля, був володарем таємних знань, і водночас, попри свою силу, залишався дещо дистанційованою та загадковою фігурою. Подібно до Мерліна, Дамблдор виконує функцію ментора та захисника для головного героя, Гаррі Поттера, чия доля є визначальною для магічного світу. Візуальні атрибути (довга сива борода, мантия), величезна магічна сила, статус найвеличнішого чарівника свого часу, а також роль носія прихованого знання і морального авторитету – усе це споріднює Дамблдора з міфологічним прототипом. Водночас, риси ексцентричності та гумору наближають його до інших знакових фігур британського фентезі, таких як Гендальф Дж. Р. Р. Толкіна. Використання цього впізнаваного архетипу дозволяє Дж. К. Роулінг одразу окреслити

значущість постаті Дамблдора та підкреслити роль Гогвортсу як інституції, що зберігає давні магічні та етичні традиції, стаючи символічним bastіоном світла у боротьбі з темрявою.

На противагу демократичному авторитету Дамблдора, його заступниця Мінерва Макгонегел втілює порядок, дисципліну та відстоює високі академічні стандарти Гогвортсу. Як декан Ґрифіндору та викладачка трансфігурації, вона з першої зустрічі справляє враження жорстокої, вимогливої та надзвичайно компетентної вчительки. *«Висока чорна чарівниця, вбрана у смарагдові шати, її обличчя було дуже суворе, й Гаррі одразу подумав, що з такою краще не сперечатися»* [59, с. 95]. Її попередження про складність та небезпечність предмету трансфігурації встановлює високу планку для учнів. Водночас, її справедливість виявляється у визнанні справжніх талантів, навіть якщо це вимагає певного відступу від формальних правил, як у випадку зарахування Гаррі до команди з квідичу. Її власна майстерність (здатність до анімагії) підкреслює високий рівень викладацької кваліфікації у школі. Таким чином, професорка Макгонегел є яскравою представницею Гогвортс як інституції з чіткими правилами, вимогливим навчальним процесом, де цінуються дисципліна, старанність та реальні досягнення.

Амбівалентний образ Северуса Снейпа, майстра зілля й декана Слизерину, втілює вимір прихованої небезпеки. Його чорне жирне волосся, гачкуватий ніс, очі *«холодні й порожні, наче чорні тунелі»* [59, с. 95] та манера викладання, сповнена сарказму та упередженості, одразу ж викликають в учнів неприязнь. Відверта недоброзичливість Снейпа до Гаррі, що корениться у давній ворожнечі з його батьком, проявляється у несправедливих звинуваченнях та знятті очок з Ґрифіндору. *«Снейп не просто не любив Гаррі, — він його ненавидів»* [59, с. 115]. Образ цього викладача демонструє, що Гогвортс не є ідеальним місцем, і що особисті конфлікти та упередження можуть суттєво впливати на освітній процес та досвід учнів. Водночас, його неоднозначні дії (як контрзакляття під час матчу з квідичу) натякають на глибину та складність персонажа, приховані мотиви, що додає інтриги до шкільного життя.

Образ викладача захисту від темних мистецтв Квірінуса Квірела також вносить в уявлення про Гогвортс елемент омани та прихованої загрози. Він *«...дуже нервовий і блідий молодик. Одне око в нього сіпалося»* [59, с. 57]. Його зовнішня нервозність, заїкання та постійний страх, що різко контрастують із суттю його предмета, спершу викликають сумніви в його компетентності. Носіння тюрбана та специфічний запах часнику в кабінеті лише підсилюють враження дивакуватості. Однак, поступово ця маска слабкості розкривається як навмисне маскування, що приховує страшну сутність – служіння Волдемортові. Цей персонаж демонструє вразливість Гогвортсу до проникнення темних сил і слугує для Гаррі важливим уроком про те, що зовнішність може бути оманливою, а небезпека може ховатися там, де її найменше очікуєш.

З іншого боку, постать Філіуса Флитвіка (викладача заклинань і голови Рейвенклоу) вносить у шкільне життя юних чарівників елементи позитиву та певної чудернацькості. Його мініатюрний зріст, через який він змушений використовувати стос книжок як підставку, та емоційна, майже дитяча реакція на визначні події (як зустріч з Гаррі) створюють комічний ефект. Однак, як викладач, він є уособленням точності та уваги до деталей, необхідних для оволодіння заклинаннями, педагог наголошує на важливості правильних рухів паличкою та вимови. Він є представником класичного, фундаментального навчання магії, де терпіння та практика приводять до успіху, який він охоче відзначає.

Помона Спраут, викладачка гербології та голова Гафелпафу, хоч і менше присутня на сторінках першого роману, розширює концепт школи, вводячи в нього вимір магічної природи та практичних навичок, пов'язаних із нею. Її уроки, де учні працюють безпосередньо з чарівними рослинами та грибами, демонструють тісний зв'язок магії з природним світом. Педагогиня уособлює земний, практичний аспект чарівництва. Її участь у створенні захисних перешкод для філософського каменю свідчить про важливість її дисципліни для безпеки школи.

Особливе місце в асоціативному просторі школи посідає Рубеус Гегрід. Хоча в першій книзі він ще не викладач, а лісничий та охоронець ключів, його роль у формуванні досвіду Гаррі в Гогвортсі є надзвичайно важливою. Гегрід стає першим провідником Гаррі у магичний світ, символізуючи зв'язок між світом магів та чарівників. Його гігантський зріст та дещо дика зовнішність контрастують з його доброю, лояльною та надзвичайно емоційною натурою. *«Він був майже вдвічі вищий за нормальну людину і принаймні вп'ятеро ширший. Він здавався неймовірно великим і якимсь несамовитим: довгі пасма кошлатого чорного волосся й бороди закривали йому обличчя, долоні були здоровенні, наче накривки сміттєвих бачків, а ноги у шкіряних чоботях скидалися на дельфінів»* [59, с. 12]. Його хатинка на узліссі репрезентує неформальну, майже родинну сторону шкільного життя, що існує поза межами замкових стін та суворих правил. Для Гаррі Гегрід стає уособленням безумовної дружби, підтримки та фігурою, близькою до батьківської.

Постать Аргуса Філча, шкільного наглядача, завершує галерею образів, додаючи до Гогвортсу вимір суворого контролю, тиранії та антипатії до учнівського середовища. Особливий статус Філча (сквиб - людина з магичної родини, позбавлена чарівних здібностей) додає його образу трагізму та може частково пояснювати його неприязнь до юних чарівників. Він є важливою частиною інституційної структури Гогвортсу, що відповідає за підтримання порядку, хоч і вкрай неприємними для учнів методами.

Отже, асоціативно-семантичний простір концепту «школа» в романі «Гаррі Поттер і філософський камінь» конструється крізь призму інтенсивного особистісного становлення Гаррі Поттера, для якого школа стає не лише місцем навчання, а й ключовою ареною самопізнання та віднайдення власної ідентичності. Це становлення відбувається через поступову адаптацію учня до незнайомої магичної реальності, що містить як захопливе відкриття нових можливостей, так і усвідомлення притаманних цьому світу правил, складнощів та небезпек. Невіддільною частиною цього процесу є динамічне формування соціальних зв'язків – зародження міцної дружби, виникнення

суперництва та налагодження стосунків із авторитетними фігурами, що структурує його соціальний досвід у стінах закладу. Крім того, концепт школи формується через необхідність подолання Гаррі низки ініціаційних випробувань, як навчального (опанування складних дисциплін), так і позанавчального характеру (протистояння таємницям та загрозам), які сприяють формуванню його мужності, рішучості та моральних якостей. Важливу роль відіграє його складна взаємодія з багатогранними образами викладачів та персоналу, чий різні характери, педагогічні підходи та особистісні якості колективно формують унікальний освітньо-виховний ландшафт Гогвортсу. Нарешті, цей простір конструюється через глибоке освоєння Гаррі унікальної локації Гогвортсу, яка для нього перетворюється з таємничого, величного замку на справжній дім, емоційний прихисток та перше місце, де він отримує можливість розкрити свій потенціал та реалізувати себе.

2.3. Художньо-семантичне наповнення концепту «чари»

Концепт «чари» є центральним елементом художнього світу «Поттеріани» Дж. К. Роулінг, зокрема у першій книзі «Гаррі Поттер і філософський камінь». Він не лише визначає відмінності між магічною та маглівською спільнотами, а й слугує рушійною силою сюжету, формує ідентичність головного героя та становить основу його взаємодії з навколишнім світом. Розгляд художньо-семантичного наповнення цього концепту дозволяє глибше осмислити структуру представленого світу та його вплив на становлення персонажів.

Поняття «чари», яке в українській мовній традиції зазвичай тлумачиться як «чаклунство, ворожба; чарівна дія» [65, с. 699], насправді охоплює ширше семантичне поле. Воно включає не лише активне маніпулювання надприродними силами, але й стан зачарованості, таємничу привабливість та атмосферу дива, властиву фольклорним уявленням. У англomовній культурі близьким за значенням є термін «magic». Його первинне значення пов'язане з

«мистецтвом, що через ритуали, заклинання чи інші практики намагається викликати або контролювати надприродні сили для досягнення певних результатів», а також із загальним уявленням про «незбагненну, таємничу силу, що спричиняє дивовижні феномени» [84]. У фентезійній літературі, до якої належить і творчість Дж. К. Роулінг, концепт «magic» (та його український відповідник «чари») набуває особливого значення, постаючи як одна з фундаментальних сил, що формує альтернативний світ зі своїми законами, можливостями та етичними вимірами. Авторка синтезує традиційні уявлення про магію як таємниче знання та вроджений дар із концепцією магії як дисципліни, що вимагає системного навчання, вольових зусиль та моральної відповідальності.

У художньому світі Дж. К. Роулінг чари постають не як хаотичний набір довільних надприродних актів, а як структурована, хоча й не завжди до кінця збагненна для персонажів, система. Магія має свої закони, обмеження та вимагає специфічних знань і навичок для її ефективного застосування. Вона є природженою здатністю для певних індивідів – чарівників та відьом, проте її майстерне володіння досягається шляхом наполегливого навчання, що яскраво ілюструє інститут Гогвортської школи чарів і чаклунства. Дж. К. Роулінг також представляє магію як невід’ємну частину окремого, прихованого від маглів (нечарівників) суспільства, зі своєю культурою, історією, економікою та правовою системою. Це створює багатовимірний світ, де чари є не просто інструментом, а основою буття.

Письменниця наділяє магію глибоким морально-етичним сенсом. Чари не є апріорі добрими чи злими; їхній характер визначається намірами, цілями та внутрішнім світом чарівника, який їх застосовує. Ця амбівалентність закладає підґрунтя для центрального конфлікту між добром і злом у серії. Яскраво простежується ідея, що сила магії тісно пов’язана з емоціями та силою волі, як, наприклад, у випадку несвідомих магічних проявів Гаррі в стані стресу, або в силі материнської любові, що захистила його. *«Кожна химерна подія, яка розлючувала тітку з дядьком, ставалася тоді, коли він, Гаррі, був засмучений*

або розгніваний... Коли його цькувала Дадлова згряя, він щоразу якось тікав від неї... Не хотів іти до школи з тією ідіотською стришкою, і йому відросло волосся, а останнього разу, коли його штурхнув Дадлі, хіба він не помстився, навіть не усвідомивши цього, хіба не напустив на нього боа-конструктора?» [59, с. 48].

Для Гаррі Поттера відкриття існування чарів та власної приналежності до магічного світу стає переломним моментом, що докорінно змінює його життя та самосприйняття. До одинадцяти років Гаррі живе у ворожому маглівському середовищі, не знаючи правди про своє походження. Відтак, звістка про те, що він чарівник, сприймається ним із подивом, недовірою, але водночас і з полегшенням та радістю. Чари для Гаррі – це не лише ключ до розуміння трагічної загибелі його батьків, але й шлях до самоідентифікації, віднайдення друзів та власного місця у світі.

Магія для Гаррі є переважно сферою пізнання та відкриттів. Він поступово засвоює основи чаклунства, стикається з першими труднощами (як у навчанні, так і в протистоянні небезпекам) і починає усвідомлювати відповідальність, пов'язану з магічними здібностями. Його початкове ставлення до чарів сповнене дитячого захоплення, проте зіткнення з темними аспектами магії (зокрема, з постаттю Лорда Волдеморта та його минулими злочинами) формує у нього розуміння її потенційної небезпеки та необхідності використання на благо. Чари стають для Гаррі інструментом не лише самозахисту, але й захисту інших, що визначає його подальший шлях як героя.

Світ «Філософського каменю» насичений різноманітними магічними проявами, які можна умовно класифікувати для кращого розуміння їх функціонального та семантичного навантаження. Ці прояви варіюються від повсякденних зручностей чарівницького побуту до потужних сил, що визначають долі та рухають сюжет. Розгляд цих магічних елементів через призму їхніх функцій та значень дозволяє глибше проникнути в структуру твору, зрозуміти принципи побудови чарівного всесвіту Дж. К. Роулінг та простежити еволюцію головного героя.

У першій книзі Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і філософський камінь» заклинання постають як найбільш усталена, поширена та структурована форма магії, що відіграє ключову роль у засвоєнні магічного знання, розвитку героїв та побудові чарівного світу загалом. Основною особливістю заклять у романі є те, що вони, як правило, потребують поєднання вербальної інкантації та фізичної дії – зокрема, змахування чарівною паличкою. Вже з першого курсу навчання в Гогвортсі учні знайомляться з основами заклинань, які охоплюють декілька типів, кожен із яких має власну функцію, семантичне наповнення та ступінь складності.

Одним із основних типів магічних втручань є так звані чари (Charms), що спрямовані на зміну властивостей або поведінки об'єктів без трансформації їхньої сутності. Яскравим прикладом є заклинання левітації. Коли Рон Візлі вперше освоював його, він вигукував: *«Вінгардіум Левіоза!»*. У той момент *«Перо піднялося зі столу й зависло приблизно за метр над їхніми головами»* [59, с. 145]. Це закляття, яке вивчають під керівництвом професора Флітвіка, демонструє перший контакт учнів із практичним застосуванням магії. Воно вимагає координації жесту та інтонації, а також формує в героїв перші уявлення про відповідальність за результат чарів.

Інший тип – це замовляння та прокльони нижчого рівня (Jinxes/Hexes), які, на відміну від серйозних бойових заклять, зазвичай спричиняють лише тимчасові перешкоди чи дрібні неприємності. Прикладом може слугувати закляття Локомотор Мортіс, що знерухомлює ноги супротивника. Герміона використовує його під час підготовки до квідичного матчу, пошепки підказуючи Ронові: *«– Дивись, не забувай: Локомотор Мортіс!»* [59, с. 188]. Це свідчить не лише про ефективність цього типу магії, а й про прагнення молодих чарівників контролювати ситуацію за допомогою доступних засобів.

Особливе місце серед заклять посідає трансфігурація (Transfiguration) – складна і формалізована галузь магії, що передбачає перетворення одного об'єкта на інший. Ця галузь вимагає глибоких знань і точного виконання. Навіть Герміона Грейнджер, яка славиться своєю працелюбністю та інтелектом,

зазначає: *«Мені так багато ще треба вивчити, мене дуже цікавить трансфігурація, знаєш, перетворення чогось у щось інше; звичайно, це, мабуть, надто складно...»* [59, с. 107]. Її слова підкреслюють неабияку складність цієї магичної дисципліни. Саме тому надважливим є викладач цього предмету. Професорка Макгонгел не лише є вчителем трансфігурації, а й сама блискуче володіє нею. Це яскраво простежується, коли вона оживила шахові фігури, перетворивши їх у живі образи. Викладач навіть могла обернутися на кішку під час уроку. Це підкреслює її майстерність у володінні цією дисципліною. Тож трансфігурація є не звичайним розділом магії, а складною та відповідальною дисципліною, що вимагає глибоких знань і точного виконання, адже, як підкреслює професорка Мінерва Макгонгел, це одна з найнебезпечніших галузей магії в Гогвортсі.

Практичне застосування учнями здобутих знань яскраво ілюструють конкретні заклинання, використані в критичних ситуаціях. Наприклад, «Алогомора» – це функціональне закляття для відмикання незачарованих замків, яке Герміона застосовує в момент небезпеки: вона *«...вихопила в Гаррі паличку, постукала нею по замку й прошепотіла: "Алогомора!" Замок клацнув і двері відчинилися...»* [59, с. 135]. Цей епізод демонструє не лише практичну користь магії, а й здатність учнів швидко застосовувати свої навички в екстремальних умовах.

Здатність застосовувати теоретичні знання на практиці в критичний момент стає ключовою для виживання героїв, що яскраво демонструє епізод із пасткою диявола. Потрапивши в обійми небезпечної рослини, яка реагує на рух і процвітає в темряві, Гаррі та Рон виявляються безпорадними. Саме Герміона, поборовши паніку, згадує ключову інформацію з уроків гербології про вразливість диявольських силків до світла. Вона миттєво застосовує закляття, що створює полум'я, і цим рятує друзів. Цей випадок підкреслює, що магична сила полягає не лише у вмінні атакувати, а й у глибоких знаннях та здатності логічно мислити в умовах стресу, перетворюючи шкільну дисципліну на ефективний інструмент порятунку.

Інше закляття «Петрифікус Тоталус», яке Герміона спрямовує на Невіла Лонгботома, є паралізуючим закляттям повного тілов'язу. Воно викликає суперечливі емоції, адже застосовується проти друга заради вищої мети – недопущення зриву важливої місії. Використання цього закляття ставить персонажа перед гострою моральною дилемою: необхідність діяти заради вищої мети зіштовхується з небажанням завдавати шкоди, що перетворює магію на інструмент складного етичного вибору.

Поглиблюючи аналіз магічних проявів у «Гаррі Поттер і філософський камінь», важливо виділити категорію захисних та побутових чар, які, хоч і не завжди є ключовими для сюжетних кульмінацій, проте суттєво доповнюють картину чарівного світу, демонструючи його функціональну різноманітність та інтегрованість у повсякденне життя чарівників. Ці чари відображають не лише можливості магії як засобу захисту, але й її роль у створенні зручності та підтримці певного соціального порядку. Одним із яскравих прикладів є «Чари проти списування», які накладаються на екзаменаційні пера. Цей елемент магії слугує інструментом контролю, забезпечуючи чесність під час академічних випробувань. Тож бачимо, що магія використовується не тільки для грандіозних перетворень або битв, але й для підтримки порядку та етики в освітній системі Гогвортсу.

Окрім того, наявність різноманітних довідників та посібників з магії, які можна знайти на полицях чарівницьких книгарень, розкриває широкий спектр доступних магічних знань. Серед цих фоліантів зустрічаються як незвичайні за формою видання, так і спеціалізовані посібники. Особливу увагу привертає посібник професора Віндиктуса Віридіана *«Закляття й замовляння – зачаруй друзів і задурмань ворогів найновішими прокльонами: втратою волосся, драглистими ногами, заплітанням язика й багато чим іншим»*», від якого Гегрід «насилу відтягнув Гаррі» [59, с. 67]. Цей епізод демонструє, що, навіть якщо головні герої на початковому етапі навчання ще не освоюють подібні прокльони, їхнє існування та доступність свідчать про багатогранність та глибину магічного інструментарію у світі Дж. К. Роулінг.

Вивчення функціональних та типологічних аспектів магії, таких як чари, трансфігурація, а також захисні та побутові заклинання, що формують практичний вимір чарівного світу Дж. К. Роулінг, природно підводить до заглиблення в їхню лінгвістичну сутність. Саме вербальна складова магічних формул стає ключовим елементом, що забезпечує їхню ефективність та є одним із найцікавіших аспектів для аналізу. Магічні формули у «Філософському камені» мають чітко виражену вербальну складову, інкантації, які є не просто набором слів, а ключем до активації магічного ефекту. Магічні інкантації, такі як «Вінгардіум Левіоза» або «Алогомора», демонструють не лише семантичну відповідність між словом і дією, але й особливу лінгвістичну структуру, що сприяє їхній запам'ятовуваності та ефективності. Це досягається завдяки використанню специфічних лінгвістичних елементів, які надають заклинанням майже поетичного звучання.

Одним із ключових аспектів є ритм магічних формул. Багато заклинань Дж. К. Роулінг мають чітко виражений ритмічний малюнок, часто побудований на алітераціях, асонансах або інших повторах звуків і складів. Цей ритм не тільки робить їх легшими для вивчення та відтворення, що особливо важливо для юних чарівників Гогвортсу, але й підсвідомо асоціюється з концентрацією та силою. Наприклад, заклинання левітації «Вінгардіум Левіоза!», яке учні вивчають на уроках професора Флітвіка, містить повторення звуків /в/ та /і/, що створює плавний, але водночас енергійний ритм, ніби імітуючи легкість підйому об'єкта. Подібний ритмічний відгук можна спостерігати і в інших заклинаннях, що сприяє їхній завершеності та самодостатності, підкреслюючи, що кожне слово має своє місце і значення у цій магічній конструкції.

Звукопис відіграє не менш важливу роль у створенні магічної атмосфери та передачі сутності заклинань. Вибір певних звуків, їхнє поєднання та повторення створюють особливу фонічну текстуру, яка імітує або підкреслює дію, що викликається заклинанням. Наприклад, у паралізуючому заклятті «Петрифікус Тоталус» присутність проривних приголосних /п/, /т/ та шиплячого /с/ створює враження раптовості та остаточності, передаючи

відчуття повного знерухомлення. Натомість, у залятті «Алогомора», що відкриває замки, звук /л/ та голосні /о/, /а/ можуть асоціюватися з легкістю, з якою замок піддається магічному впливу. Цей свідомий підхід до звукової організації інкантацій посилює їхній вплив на читача та допомагає візуалізувати магічний акт.

Нарешті, символізм слів і словосполучень у магічних формулах додає глибини їхньому семантичному навантаженню. Часто заклинання містять елементи латинської мови або її видозмінені форми, що додає їм архаїчності, авторитетності, семантичної ваги та асоціативного зв'язку з давньою, езотеричною традицією. Наприклад, «Локомотор Мортіс», що знерухомлює ноги супротивника, походить від латинських слів «locus» (місце, рух) та «mors» (смерть), що символічно вказує на зупинку руху. Так само, «Петрифікус Тоталус» очевидно походить від «petra» (камінь) та «totalis» (цілковитий), що прямо вказує на перетворення тіла на «кам'яне» та його повну нерухомість. У залятті левітації «Вінгардіум Левіоза» поєднуються елементи, що відсилають до англійського «wing» (крило) та латинського «levo» (підіймати), прямо вказуючи на функцію заляття. Цей символічний зв'язок між формою та змістом перетворює кожен магічну формулу на мікротекст, що відображає як специфічну дію, так і ширші культурні та історичні алюзії в рамках чарівного світу Дж. К. Роулінг.

Концепт «чари» у творі розкривається не лише через заклинання як вербальні формули, що активують магічний ефект, але й через численні магічні артефакти та зачаровані локуси, які є невід'ємною частиною повсякденного життя чарівників та самої структури їхнього світу. Ці об'єкти та місця не просто доповнюють чарівну реальність, а активно її формують, виступаючи носіями магічних властивостей, що впливають на долі персонажів та рух сюжету. Вони слугують мостами між звичайним і надприродним, забезпечуючи функціонування чарівницького суспільства та занурюючи читача в атмосферу дива.

Чарівна паличка є основним інструментом для більшості чарівників, спрямовуючи їхню магічну силу. Її вибір – це не простий акт придбання, а глибокий, майже доленосний процес, що яскраво демонструється під час відвідин Гаррі крамниці Олівандера. Саме там Гаррі дізнається про фундаментальну істину: *«паличка вибирає чарівника»* – причому самостійно [59, с. 72]. Це твердження підкреслює унікальний, майже особистісний зв'язок між чарівником та його паличкою, що виходить за межі простої інструментальності. Кожна паличка, зі своєю індивідуальною комбінацією деревини та серцевини (наприклад, перо фенікса, волосся єдинорога або серце дракона), символізує індивідуальність магічного потенціалу її власника. Таким чином, паличка стає не просто предметом, а продовженням волі чарівника, невід'ємним для виконання більшості заклинань та розкриття його магічних здібностей.

Просторова організація світу в «Філософському камені» суттєво розширюється за рахунок введення елементів, що деформують та доповнюють звичну фізичну реальність. Магічний світ Дж. Роулінг наповнений «оживленими» портретами, мешканці яких можуть рухатися, розмовляти та навіть переходити з однієї картини до іншої, що перетворює їх із статичних об'єктів мистецтва на активних суб'єктів взаємодії. Вони функціонують як охоронці, інформатори або просто елементи інтерактивного середовища. Ця взаємодія демонструє, що портрети є не просто декораціями, а інтегрованими функціональними елементами архітектури Гогвортсу, що підтримують порядок та безпеку.

Магічні портали, у свою чергу, є ключовим елементом просторової організації, що забезпечує перехід між світами. Платформа дев'ять і три чверті на вокзалі Кінгс-Крос є прихованим проходом до Гогвортського експреса, символізуючи межу між маглівським та чарівним світами. Процес проходження крізь бар'єр є своєрідною ініціацією, актом віри, що відділяє обізнаних від непосвячених: *«Гаррі заплющив очі, чекаючи зіткнення... Але нічого не сталося... він біг і далі... тоді розплющив очі»* [59, с. 78]. Подібним чином

функціонує і вхід до Алеї Діагон через задвірок «Дірявого Казана», що перетворює звичайний лондонський паб на поріг до іншої реальності. Ці елементи розширюють межі фізичного простору, демонструючи всепроникність магії, її здатність існувати паралельно, але приховано від буденної реальності, та створюючи багат шаровий, динамічний світ, що відкривається лише для обраних.

Отже, аналіз художньо-семантичного наповнення концепту «чари» у романі «Гаррі Поттер і філософський камінь» демонструє його багатовимірну структуру, що виходить за межі простого набору надприродних дій. Дж. К. Роулінг конструює магію як комплексну систему, що реалізується через вербальні формули заклинань, функціональні артефакти та трансформовані просторові локуси. Детальний розгляд показав, що заклинання класифікуються за функціональним та етичним принципом, а їхня ефективність залежить від лінгвістичної точності, що надає магії ознак наукової дисципліни. Особливу вагу має вербально-поетичний аспект інкантацій, де етимологія, ритміка та звукопис не лише надають магії автентичності, але й перетворюють кожне закляття на семантично насичений мікротекст. Водночас «оживлені» портрети, магичні палички та портали розширюють фізичні межі світу, роблячи його інтерактивним та підкреслюючи його прихованість. У своїй сукупності ці елементи формують цілісний, внутрішньо узгоджений та символічно багатий художній світ, де чари постають не просто рушійною силою сюжету, а й фундаментальною основою для розкриття ідентичності персонажів, їхнього морального вибору та осмислення природи добра і зла.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Таким чином, аналізуючи концептуальний простір роману «Гаррі Поттер і філософський камінь», досліджуючи моделювання ключових концептів «дім», «школа» та «чари» та їхню роль у формуванні художнього світу й становленні протагоніста, ми зробили низку спостережень.

По-перше, концепт «дім» моделюється як ключовий елемент у процесі становлення ідентичності протагоніста. Цей процес реалізується через опозицію: локус Прівіт-драйв виступає як «антидім» – простір емоційної депривації та примусового забуття власної природи, тоді як Гогвортс конструюється як справжній дім. Він надає Гаррі не лише фізичний прихисток, а й, що важливіше, відчуття приналежності до спільноти, безпеку та умови для прийняття й розвитку своєї магічної сутності.

По-друге, асоціативно-семантичний простір концепту «школа» втілено в образі Гогвортсу, що виходить за межі традиційного освітнього закладу. Гогвортс функціонує як центр соціалізації та мікромодель чарівницького суспільства, де через систему гуртожитків, змагання та спільне навчання формуються не лише магічні навички, а й соціальні зв'язки, дружба та суперництво. Отже, школа стає для героя першим повноцінним досвідом інтеграції у світ та ареною для первинного осмислення його соціальних і моральних норм.

По-третє, художньо-семантичне наповнення концепту «чари» реалізується через різноманітні прояви: вербальні формули заклинань (чари, замовляння, трансфігурація); магічні артефакти (зокрема, чарівна паличка як продовження особистості); та зачаровані локуси (оживлені портрети, портали), які розширюють фізичний простір і роблять його інтерактивним.

По-четверте, концепт «чари» представлений як структурована, багатовимірна система з власними законами, обмеженнями та морально-

етичною природою, де характер магії визначається намірами чарівника, що стає основою центрального конфлікту твору та особистісного зростання героя.

Зрештою, концепти «дім», «школа» та «чари» є взаємозумовленими та нерозривно пов'язаними: Гогвортс як фізичне втілення дому та школи стає можливим лише завдяки існуванню чарів, а самі чари набувають для Гаррі сенсу та структури саме в межах цього безпечного навчального простору. Їхня синергія формує єдиний художній світ, у якому відбувається становлення героя та прийняття власної ідентичності.

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТВОРЧОГО ДОРОБКУ

ДЖ. К. РОУЛІНГ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ В БАЗОВІЙ ШКОЛІ

3.1. Ігрові педагогічні технології як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів

У сучасному освітньому просторі стрімко зростає усвідомлення критичної необхідності використання інноваційних підходів, які виходять за рамки традиційної передачі знань. Сучасна дидактика прагне не лише до надання учням академічної інформації, а й до формування стійкого, глибокого інтересу до навчання, розвитку їхньої внутрішньої мотивації та самостійності в опануванні нового. У цьому контексті, серед різноманітних прогресивних методик, ігрові педагогічні технології посідають особливе місце.

Сам термін «технологія» має грецьке походження, утворений поєднанням слів «*techné*», що означає мистецтво, майстерність, або вміння, та «*logos*», яке перекладається як наука або закон. Отже, сутнісно, поняття «технологія» можна визначити як науку про майстерність. В українському педагогічному словнику поняття «технологія навчання» трактується, як системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який спрямований на оптимізацію освіти. Технологія навчання ефективно інтегрує різноманітні методи, прийоми, режими роботи та алгоритми дій. Вона нерозривно пов'язана з використанням відповідного обладнання, інструментів, матеріалів та ресурсів. У сучасній педагогіці термін «технологія» активно застосовується у поєднаннях, таких як «технологія навчання», «технологія освітнього процесу» та «технологія виховання» [23].

Серед розмаїття сучасних освітніх технологій, що мають на меті не лише передачу знань, а й стимулювання активної пізнавальної діяльності та формування стійкого інтересу до навчання, особливе місце посідають ігрові.

Їхня ефективність полягає в здатності перетворити навчання на захопливий процес, використовуючи притаманну людині прагнення до гри як до потужного засобу мотивації та розвитку.

Вагомий внесок у дослідження сучасних ігрових педагогічних технологій зробили С. Переяславська та О. Смагіна [53], О. Дмитрієнко [25], Г. Козуб [35]. Цю проблематику також висвітлено у наукових працях Т. Ляценка, М. Гришуніної та В. Пічкур [42], Х. Мечус та О. Смотр [46], Л. Зеленської та К. Ковінько [31], К. Мехед [45] та ін.

На думку науковця А. Гінн, поняття «ігрові педагогічні технології» включає велику групу методів і прийомів організації процесу навчання й виховання у формі різних педагогічних ігор [17]. Термін «ігрові педагогічні технології» позначає цілісну систему організації навчального процесу, що ґрунтується на використанні ігрової діяльності для досягнення конкретних дидактичних цілей. За визначенням О. Легкого, ігрова педагогічна технологія – це системна діяльність учителя з підбору, підготовки й проведення різноманітних навчальних ігор із наступним підведенням підсумків і оцінюванням результатів [39, с. 58–63].

Центральним елементом тут є навчальна гра – спеціально організована діяльність, що моделює аспекти досліджуваної реальності (художній світ, конфлікти персонажів, етичні дилеми) з метою засвоєння знань та формування практичних навичок. Її головна мета – створити умови, за яких учень, захоплений ігровим сюжетом, мимоволі та з інтересом засвоює навчальний матеріал, розвиваючи при цьому аналітичне мислення, комунікативні навички та вміння працювати в команді. Навчальні ігри допомагають навіть складний матеріал подати у привабливій формі, дають викладачу величезне професійне задоволення, оскільки завдяки ним навчання стає процесом безперервної творчості у повному розумінні цього слова [18].

Новітнім напрямком у розвитку ігрових педагогічних технологій є гейміфікація літературної освіти. Це сучасний підхід, що, як зазначає науковець О. Ткаченко, полягає у застосуванні ігрових елементів та механік у неігрових

ситуаціях [70, с. 308]. У педагогіці такий підхід розглядається як ефективний засіб підвищення мотивації та залучення учнів до навчального процесу. Мета гейміфікації – не просто розважити, а підвищити внутрішню мотивацію учнів, перетворивши аналіз твору на захопливий квест, де кожне виконане завдання (наприклад, характеристика героя чи аналіз епізоду) є кроком до досягнення нового «рівня» у розумінні тексту.

Для гейміфікації навчального процесу можна впроваджувати різноманітні ігрові механіки, зокрема: нарахування балів, проходження рівнів, здобуття віртуальних нагород (бейджів) та створення рейтингів успішності (лідербордів). Наприклад, процес оцінювання можна перетворити на систему заохочень, де за виконання літературних завдань учні отримують «бонуси», що дозволяє їм «проходити рівні» за темами. Такий підхід робить навіть складні та монотонні завдання більш захопливими, стимулюючи школярів з ентузіазмом долати нові освітні виклики.

Для ефективної імплементації цих технологій важливо розуміти психологічні механізми, що лежать в основі їхнього впливу, зокрема, феномен мотивації. Теорія самовизначення (Self-Determination Theory, SDT), розроблена Е. Десі та Р. Раяном, стверджує, що для психологічного благополуччя та внутрішньої мотивації людини необхідне задоволення трьох базових потреб: автономії (відчуття контролю над власними діями), компетентності (відчуття власної ефективності та майстерності) та спорідненості (відчуття приналежності до спільноти) [88, с. 67–78]. Педагогічна практика, що спирається на задоволення цих потреб, здатна трансформувати зовнішню мотивацію (навчання заради оцінки, уникнення покарання) у внутрішню – прагнення до знань заради самого процесу пізнання, особистого зростання та задоволення. Ігрові технології є ідеальним інструментом для формування саме внутрішньої мотивації.

На думку Н. Яременко, динамічність ігрового процесу підвищує інтерес до літератури, створює комфортну атмосферу, знижує рівень тривожності під час навчання, формує автономну мотивацію до читання. Дидактичні ігри

задовольняють різні потреби, зокрема в автономії, надаючи учням свободу вибору стратегії, ролі, способу виконання завдання; у компетентності, оскільки гра дозволяє долати труднощі, бачити свій прогрес і відчувати задоволення від досягнення мети; у спорідненості, сприяючи командній роботі, спільному обговоренню та взаємодії [78, с. 90–110]. Практична реалізація цих теоретичних засад на уроках зарубіжної літератури передбачає впровадження конкретних ігрових прийомів, що перетворюють пасивне сприйняття тексту на активний процес його дослідження, інтерпретації та співтворчості. Арсенал таких технологій є надзвичайно широким, і їх можна умовно класифікувати за домінантним видом діяльності учнів та педагогічними завданнями, які вони вирішують.

Одним із ключових напрямів є застосування технологій, що базуються на емпатії та зміні перспективи, оскільки вони спрямовані на глибоке занурення у внутрішній світ персонажів та розуміння їхньої мотивації. Провідним методом у цій групі є завдання «Історія від імені героя», під час виконання якого учень переповідає ключовий епізод твору з позиції обраного персонажа. Цей прийом вимагає не просто переказу сюжету, а й реконструкції унікального світосприйняття, мовленнєвого стилю та емоційних переживань героя, що сприяє розвитку емпатії. Така діяльність безпосередньо задовольняє базову психологічну потребу в автономії, оскільки учень самостійно обирає персонажа та стратегію оповіді, і в спорідненості, створюючи емоційний зв'язок із літературним образом. До цієї ж групи належать театралізовані ігри, як-от розігрування діалогів чи створення невеликих постановок, що дозволяють учням «прожити» конфліктні ситуації та краще зрозуміти динаміку міжособистісних стосунків у творі.

Наступна група об'єднує технології візуальної та креативної інтерпретації, які дозволяють учням трансформувати вербальну інформацію в інші знакові системи, що є особливо актуальним для сучасного покоління з кліповим мисленням. Наприклад, завдання «Створити комікс за епізодом» вимагає не лише детального знання сюжету, але й розвинених аналітичних

умінь: виділення ключових моментів, передачі динаміки подій та емоцій через візуальні образи. Інший прийом, «Емоджі-характеристика героя», пропонує лаконічно описати персонажа через набір емоджі, що активізує асоціативне мислення та вчить виокремлювати домінантні риси характеру. Створення матеріального творчого продукту (малюнка, схеми) зміцнює відчуття компетентності, оскільки учні бачать конкретний результат своєї аналітичної та творчої праці.

Особливої актуальності в сучасних умовах набувають технології інтеграції з цифровим середовищем, які роблять процес вивчення літератури релевантним для цифрового покоління учнів. Проєктне завдання «Створити профіль персонажа в соціальній мережі» (Instagram, TikTok) є яскравим прикладом такого підходу. Для його виконання учні мають глибоко проаналізувати характер, цінності, коло спілкування та інтереси героя, щоб уявити, який контент він би створював, які дописи публікував, з ким би дружив у мережі. Це не лише розвиває навички медіаграмотності, а й задовольняє потребу в спорідненості через імітацію звичних для учнів форм соціальної взаємодії, роблячи літературного персонажа ближчим та зрозумілішим.

Для розвитку навичок уважного читання та аналізу тексту незамінними є аналітико-пошукові та дослідницькі ігри. Так, «Літературна екскурсія твором» може бути організована у форматі квесту, де учні, рухаючись за певним «маршрутом» (розділами, локаціями), шукають відповіді на запитання та виконують завдання, що стосуються деталей сюжету, символіки чи художніх засобів. Пошукові ігри також можуть бути сфокусовані на доборі цитатного матеріалу для підтвердження певної тези, що є базовим умінням для написання творчих робіт. Такі ігри безпосередньо працюють на задоволення потреби в компетентності, оскільки успішне проходження «рівнів» квесту підтверджує рівень знань та аналітичних здібностей учня. Поряд з ними ефективними є образно-змістові ігри, як-от «Побудуй асоціативне гроно до образу/символу», які розвивають абстрактне мислення та вміння встановлювати глибинні причинно-наслідкові зв'язки у творі.

Таким чином, використання різноманітних ігрових педагогічних технологій дозволяє вчителю створити гнучке, багатогранне та мотивуюче освітнє середовище. Вони не лише роблять процес вивчення літератури більш захопливим, а й сприяють глибокому засвоєнню матеріалу, розвитку критичного мислення, творчих здібностей та, що найважливіше, формуванню стійкої внутрішньої мотивації учнів до пізнання.

3.2. Місце твору Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і філософський камінь» у шкільному курсі зарубіжної літератури

Інтеграція творів сучасної популярної літератури до шкільного курсу є важливою ознакою модернізації освітнього процесу та його орієнтації на читацькі інтереси учнів. Феномен творчості британської письменниці Дж. К. Роулінг, зокрема серія її романів про Гаррі Поттера, став знаковим культурним явищем межі XX–XXI століть, що зумовило його включення до навчальних програм із зарубіжної літератури в багатьох країнах світу, включно з Україною. Аналіз місця роману «Гаррі Поттер і філософський камінь» у чинних освітніх документах дозволяє визначити його дидактичну мету, педагогічний потенціал та роль у формуванні ключових компетентностей учнів базової школи.

Вивчення творчості Дж. К. Роулінг у закладах загальної середньої освіти України регламентується Модельною навчальною програмою «Зарубіжна література. 5–9 класи» (авторський колектив під керівництвом О. Ніколенко), що рекомендована наказом МОНУ № 795 від 12.07.2021 р. [29] та Навчальною програмою «Зарубіжна література. 6–9 класи», затвердженою наказом МОНУ № 698 від 03.08.2022 р. [30]. Відповідно до цих документів, роман «Гаррі Поттер і філософський камінь» вивчається у 6 класі.

Таке місце у структурі шкільного курсу є глибоко педагогічно обґрунтованим. Вік 11–12 років характеризується піком зацікавленості жанром фентезі, активним розвитком уяви та водночас початком формування здатності

до рефлексії над складними етичними питаннями. Таким чином, тематика, проблематика та жанрова специфіка твору повною мірою відповідають не лише віковим та психологічним особливостям учнів, але і їхнім актуальним читацьким інтересам та пізнавальним можливостям. Інтеграція цього роману дозволяє ефективно скоротити розрив між обов'язковою шкільною програмою та реальною читацькою практикою учнів, для яких «Поттеріана» є знаковим культурним явищем.

Основною дидактичною метою введення роману до програми є ознайомлення учнів із жанром фентезі. Програма чітко визначає, що на прикладі цього твору учні мають отримати «поняття про фентезі», а також простежити прояви цього жанру в різних видах мистецтва (кіно, живопис, комп'ютерні ігри). Це завдання відповідає компетентнісному підходу Нової української школи, оскільки спрямоване на формування в учнів уявлення про літературу як частину ширшого культурного та медійного простору. Крім того, програма передбачає формування «початкового уявлення про категорію «художність» в оцінці творів масового мистецтва», що дозволяє вчителю на прикладі популярного тексту розпочати розмову про критерії естетичної вартості твору.

Змістове наповнення теми, запропоноване програмою, розкривається через систему уроків, що логічно структурують роботу над текстом та акцентують на його ключових ідейно-тематичних аспектах. Для забезпечення глибинного аналізу та закріплення матеріалу, дві години відведено на текстуальне вивчення, дозволяючи детально опрацювати сюжетні лінії, характери персонажів та художні засоби. Крім того, одна година передбачена для заняття гуртка, що створює простір для поглибленої роботи, проєктної діяльності та творчої інтерпретації твору. Такий розподіл часу дозволяє максимально ефективно використати потенціал учнів (Рис 3.1).



Рис. 3.1.

Ця система роботи, що охоплює як уроки текстуального вивчення (Урок 1, Урок 2), так і поглиблену факультативну роботу (Факультатив), представлена на інфографіці, де деталізовано етапи впровадження цих технологій. Детальний опис змісту блоків, прикладів технологій та їхньої дидактичної мети винесено в Додаток А.

Таким чином, вивчення роману «Гаррі Поттер і філософський камінь» у 6 класі виконує низку важливих освітніх завдань. По-перше, він є ефективним

інструментом для залучення учнів до читання, використовуючи текст, що є для них цікавим та культурно близьким. По-друге, твір слугує яскравим прикладом для вивчення жанру фентезі та його особливостей. По-третє, проблематика роману створює сприятливі умови для виховної роботи, дозволяючи обговорювати складні морально-етичні питання, розвивати емоційний інтелект та формувати гуманістичні цінності. Інтеграція цього твору до шкільного курсу повною мірою відповідає меті сучасної літературної освіти – вихованню компетентного, критично мислячого та емоційно розвиненого читача.

3.3. Методична модель вивчення концептосфери роману «Гаррі Поттер і філософський камінь» із застосуванням ігрових технологій

Попередній теоретичний аналіз концептуального простору Поттеріани та осмислення дидактичного потенціалу ігрових педагогічних технологій створюють необхідне підґрунтя для розробки практичної методичної моделі вивчення роману Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і філософський камінь». Запропонована модель спрямована на реалізацію завдань, визначених чинною навчальною програмою, і має на меті не лише засвоєння учнями змісту твору, а й розвиток ключових компетентностей через активне залучення до процесу інтерпретації тексту.

Модель побудована на принципах компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів. Вона передбачає використання ігрових технологій як інструменту для підвищення внутрішньої мотивації учнів, задоволення їхніх базових психологічних потреб в автономії, компетентності та спорідненості. Кожна ігрова технологія інтегрується в урок з чітко визначеною дидактичною метою, слугуючи мостом між літературознавчим аналізом концептів твору та практичною пізнавальною діяльністю школярів.

З огляду на сучасні освітні реалії, модель розрахована на змішаний формат навчання та передбачає використання цифрових ресурсів для організації як синхронної, так і асинхронної роботи. Нижче наведемо розробки

фрагментів двох уроків та факультативу за ключовими темами, що ілюструють практичне застосування цієї моделі.

Фрагмент уроку 1. Синхронний режим.

Тема: Дж. К. Роулінг. «Гаррі Поттер і філософський камінь». Поняття про фентезі. Сюжет твору.

Мета:

- *навчальна:* ознайомити учнів з ключовими фактами біографії Дж. К. Роулінг, дати визначення поняття «фентезі» та його основних ознак, опрацювати сюжет перших розділів роману;
- *розвивальна:* розвивати навички асоціативного мислення, уважного читання та вміння знаходити ключову інформацію в тексті; активізувати пізнавальний інтерес до читання;
- *виховна:* виховувати повагу до сучасної літератури та її авторів, стимулювати інтерес до жанру фентезі як частини світової культури.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: підручник, текст роману, мультимедійна презентація, доступ до Інтернету, віртуальна дошка (Canva, Jamboard, Miro).

I. Етап актуалізації опорних знань та мотивації.

1. Аналітична гра «Побудуй асоціативне гроно».

Учитель пропонує учням на віртуальній дошці (наприклад, Jamboard, Miro чи Canva) створити асоціативне гроно до слова «фентезі» (див. Додаток Б). Учні колективно додають стікери зі словами, образами чи назвами творів, які у них асоціюються з цим жанром (наприклад, *магія, дракони, чарівна паличка, квест, ельфи, пригоди, боротьба добра і зла*). Після завершення учитель разом з учнями систематизує та обговорює запропоновані ідеї, виводячи попереднє визначення жанру.

На нашу думку, цей прийом є ефективним інструментом для активізації попереднього досвіду учнів у неформальній, творчій атмосфері, дозволяє кожному учню зробити свій внесок, незалежно від рівня знань, що створює ситуацію успіху та знижує психологічний бар'єр перед вивченням нової теми.

Колективне створення грона сприяє розвитку комунікативних навичок та формує спільне поле розуміння жанру.

II. Етап опрацювання навчального матеріалу.

1. Пошукова гра «Літературний квест: Перші кроки в Гогвортс».

Для гейміфікації процесу роботи з текстом учням пропонується замість стандартної вікторини пройти інтерактивну гру у форматі веб-квесту, реалізовану на платформі «Всеосвіта» (див. Додаток В).

Квест має чітку легенду: учні, як першокурсники Грифіндору, мають «дослідити» віртуальну кімнату-вітальню, щоб знайти та розкрити три головні таємниці, які стосуються ключових тем твору: дому, школи та чарів. Натискаючи на інтерактивні об'єкти в кімнаті (книги, зілля, меблі), учні відкривають завдання-блоки.

Структура квесту передбачає використання різноманітних ігрових механік для перевірки знань та стимулювання аналітичної діяльності. Завдання включають не лише тестовий формат (вибір однієї правильної відповіді) та запитання «правда чи брехня», але й більш комплексні інтерактивні форми:

- встановлення правильної послідовності (наприклад, хронологія подій на шляху до Гогвортсу);
- з'єднання двох стовпців (співвіднесення вчителів з їхніми предметами або заклять з їхньою дією);
- заповнення пропусків (вписати ключове слово з цитати);
- відкриті запитання, що спонукають висловити власну думку та розвивають емпатію (наприклад, «Чому, на твою думку, протистояти друзям важче, ніж ворогам?»).

Метою такого квесту є не стільки контроль знань, скільки пробудження внутрішньої мотивації учнів до роботи з текстом. На відміну від лінійного опитувальника, елементи гейміфікації (легенда, інтерактивне середовище, отримання балів, фінальний «ключ» для виходу) створюють ефект занурення. Це задовольняє базові психологічні потреби учнів: потребу в автономії (учень

сам обирає, який об'єкт дослідити наступним) та потребу в компетентності (відчуття успіху від розкриття таємниць та завершення гри). Таким чином, процес пошуку деталей у тексті перетворюється на захопливу гру, що сприяє розвитку навичок уважного читання, аналітичного мислення та емоційного інтелекту.

Фрагмент уроку 2. Синхронний або асинхронний режим.

Тема: «Гаррі серед маглів». Поняття дому та антидому.

Мета:

- *навчальна:* проаналізувати образ життя Гаррі в родині Дурслів, розкрити поняття «дім» та «антидім» на основі аналізу відповідного концепту; обговорити проблематику сирітства, самотності та булінгу;
- *розвивальна:* розвивати навички аналізу персонажів, уміння висловлювати власну позицію, формувати емоційний інтелект та емпатію;
- *виховна:* виховувати почуття співпереживання, толерантність, усвідомлення важливості родинних цінностей та справжнього дому.

Тип уроку: урок аналізу художнього твору.

Обладнання: текст роману, роздаткові матеріали, онлайн-платформа Padlet або Google Slides.

I. Етап занурення в емоційний світ героя.

1. Технологія емпатії «Щоденник Гаррі».

Асинхронний елемент: Як домашнє випереджувальне завдання учням пропонується написати короткий запис до щоденника від імені Гаррі Поттера, де він описує один зі своїх днів на Прівіт-драйв (наприклад, день народження Дадлі та поїздки до зоопарку). Учні можуть надіслати свої роботи в Google Classroom.

Синхронний елемент: На початку уроку вчитель зачитує (анонімно) кілька найяскравіших уривків, після чого відбувається обговорення: «Які почуття переживає Гаррі?», «Чому він відчувається самотнім?».

Цей прийом спрямований на розвиток емоційного інтелекту учнів. Завдання «вжитися в роль» персонажа вимагає не лише знання тексту, але й

здатності до емпатії, уяви та реконструкції внутрішнього світу іншої людини. Це дозволяє перейти від формального аналізу подій до глибокого емоційного осмислення проблематики твору, роблячи обговорення таких складних тем, як самотність та несправедливість, більш особистісним та значущим для учнів.

II. Етап аналізу персонажів.

1. Креативна інтерпретація «Емоджі-характеристика».

Учитель пропонує учням у малих групах (у сесійних залах Zoom/Meet) підібрати 3-5 емоджі, які, на їхню думку, найкраще характеризують родину Дурслів. Потім кожна група презентує свій набір на спільній віртуальній дошці (Padlet) і аргументує вибір. Наприклад: злість Вернона (символ – стиснутий кулак), таємниця, яку приховує Петунія (символ – замок на вустах), матеріалізм Дадлі (символ – гора подарунків). (див. Додаток Г).

На нашу думку, використання емоджі – мови, близької та зрозумілої сучасному поколінню учнів, – робить процес аналізу персонажів більш актуальним та креативним. Це завдання розвиває навички символічного мислення та вміння лаконічно передавати складні характеристики через візуальні коди. Необхідність аргументувати свій вибір стимулює аналітичну діяльність та вчить формулювати обґрунтовані судження.

Фрагмент заняття факультативу. Синхронний режим.

Тема: Концепт чарів у світі Гаррі Поттера.

Мета:

- *навчальна:* надати початкове уявлення про поняття «концепт» на прикладі концепту «чари»; дослідити, як Дж. К. Роулінг конструює цей концепт за допомогою мовних засобів (словотвору);
- *розвивальна:* розвивати аналітичне та системне мислення, навички лінгвістичного аналізу, креативність, творчу уяву та медіаграмотність;
- *виховна:* формувати усвідомлення відповідальності за використання сили та знань, виховувати інтерес до творчого осмислення літературних світів.

Тип уроку: творча майстерня / проєктна робота.

Обладнання: доступ до Інтернету, онлайн-конструктори (Canva, Genially), текст роману, мультимедійна презентація.

Хід заняття

1. Введення поняття «концепт»

Учитель: Сьогодні ми заглибимося в одну з найцікавіших тем – як саме створені чари у світі «Гаррі Поттера». Для цього нам знадобиться нове поняття – «концепт».

Якщо просто, концепт – це ключова ідея, яка втілена, сконцентрована в одному слові. Наприклад, концепт «дім» – це не просто стіни (це *будинок*), а й відчуття безпеки, тепла, родини. У романі Дж. К. Роулінг концепт «чари» – це теж не просто диво. Це ціла система, що має свої правила, закони і, що найцікавіше, власну мову.

2. Аналітичний етап. «Лінгвістична лабораторія: Як "зроблені" закляття?»

Учитель: Дж. К. Роулінг не просто вигадувала дивні слова. Вона конструювала їх за моделлю, яку ми можемо проаналізувати. Як зазначено в нашому дослідженні, авторка часто використовує елементи латинської мови, щоб закляття звучали по-справжньому давніми та авторитетними.

Це схоже на те, як ми в українській мові утворюємо нові слова: беремо корінь (наприклад, *летіти*) і додаємо префікси чи суфікси, щоб змінити дію (*при-летіти*, *з-летіти*, *пере-літ*). Давайте подивимося, як це працює в романі. Учням пропонується на слайді або на віртуальній дошці розібрати 2-3 закляття з тексту (див. Додаток Г).

1. Закляття: Вінгардіум Левіоза

- Аналіз: англ. *wing* («крило») + лат. *levo* («підіймати»).
- Результат: «Закляття, що змушує літати».

2. Закляття: Петрифікус Тоталус

- Аналіз: лат. *petra* («камінь») + лат. *totalis* («цілковитий»).
- Результат: «Закляття, що повністю перетворює на камінь» (тілов'яз).

3. Закляття: Локомотор Мортіс

- Аналіз: лат. *locus* («місце/рух») + лат. *mors* («смерть»).
- Результат: «Закляття, що "вбиває" рух» (зв'язує ноги).

3. Творча майстерня «Створення власних закладь»

Учитель: А тепер, коли ви зрозуміли логіку та принципи, за якими Дж. К. Роулінг будувала свій світ, ви самі станете чарівниками-мовознавцями.

Далі учні в парах або індивідуально мають створити власне закладь, спираючись на проаналізовану модель.

1. Назва закладь (має містити логічні корені – латинські, англійські чи українські).
2. Дія (наприклад, побутове закладь для прибирання, захисне від дрібних капостей).
3. Жест чарівною паличкою.
4. Сфера застосування.

Результати оформлюються у вигляді сторінки з підручника «Теорія заклинань», можна використати шаблони в Canva (див. Додаток Д). Ця технологія переводить учнів із позиції пасивних споживачів тексту в роль активних співтворців художнього світу. Попередній аналітичний етап («Лінгвістична лабораторія») забезпечує, що творчість учнів спирається не на довільну фантазію, а на розуміння принципів побудови художнього світу, як того вимагає концептуальний аналіз. Учні на практиці бачать, як авторка конструює концепт «чари» через специфічну мовну модель, та вчаться застосовувати ці знання. Такий підхід поглиблює розуміння внутрішньої логіки твору, розвиває системне мислення, креативність та встановлює міжпредметні зв'язки з мовознавством.

4. Інтеграція з цифровим середовищем «Профіль Герміони Грейнджер у Instagram».

Учням пропонується виконати довгостроковий творчий проєкт: створити сторінку-профіль одного з персонажів (наприклад, Герміони) в соціальній

мережі, використовуючи візуальні онлайн-конструктори (наприклад, Canva або Genially). Профіль має містити:

1. Аватар та біографію («Найрозумніша відьма свого віку. Грифіндор. Люблю книжки та справедливість»).
2. Кілька дописів: фото з бібліотеки з коментарем про нове заклиття, селфі з Роном та Гаррі після перемоги над тролем, поради щодо підготовки до іспитів.
3. Сторіз: короткі відео з демонстрацією простих заклять, опитування («Який ваш улюблений предмет у Гогвортсі?»).

Презентація проєктів відбувається на підсумковому занятті. (див. Додаток Е).

Проектна діяльність такого типу є ефективним засобом розвитку медіаграмотності та навичок ХХІ століття. Вона вимагає від учнів глибокого аналізу характеру, цінностей та кола спілкування персонажа для створення автентичного цифрового образу. Завдання робить літературного героя актуальним та близьким для учнів, які живуть у цифровому середовищі, та дозволяє застосувати аналітичні навички у творчому, практично орієнтованому форматі.

Запропонована методична модель вивчення роману «Гаррі Поттер і філософський камінь» є спробою системно інтегрувати сучасні ігрові педагогічні технології в процес аналізу літературного твору. Вона побудована на усвідомленні того, що ефективне навчання літератури в базовій школі вимагає переходу від репродуктивного засвоєння знань до активної, діяльнісної та особистісно значущої інтерпретації тексту. Ключовим принципом моделі є цілеспрямованість: кожна ігрова технологія обирається не заради розваги, а як інструмент для досягнення конкретних дидактичних цілей, що логічно впливають з ідейно-тематичного та концептуального аналізу твору.

Таким чином учитель свідомо робить акцент на задоволенні базових психологічних потреб учнів, що є основою для формування внутрішньої мотивації до навчання. Такі прийоми, як «Асоціативне гроно», «Створення

власних закладів» та проектна робота над профілем у соцмережі, надають учням простір для автономії – свободи вибору, творчого самовираження та прийняття рішень. Технології «Літературний квест» та «Емоджі-характеристика» спрямовані на зміцнення відчуття компетентності, оскільки успішне виконання завдань, отримання балів чи створення якісного креативного продукту дає учням відчуття власної ефективності та майстерності. Водночас, командна робота у квесті, колективне створення грона та емоційне занурення у світ героя через «Щоденник Гаррі» сприяють задоволенню потреби у спорідненості, формуючи відчуття приналежності до спільноти та емоційного зв'язку з текстом.

Отже, запропонована система роботи дозволяє органічно поєднати літературознавчий аналіз (робота з концептами «фентезі», «дім», «чари») з інтерактивними, креативними та аналітичними завданнями, що відповідають пізнавальним інтересам та психологічним особливостям учнів 6 класу. Модель є гнучкою, адаптивною до умов змішаного навчання та спрямованою на формування компетентного, критично мислячого читача, здатного до самостійної інтерпретації тексту та глибокої рефлексії. Завдяки такому підходу вивчення твору перестас бути пасивним засвоєнням інформації і перетворюється на активний процес співтворчості, що виховує любов до читання та сприяє гармонійному розвитку особистості учня.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Дослідження методичної інтерпретації творчого доробку Дж. К. Роулінг на уроках літератури в базовій школі охоплювало аналіз дидактичного потенціалу ігрових педагогічних технологій та розробку практичної методичної моделі вивчення концептосфери роману «Гаррі Поттер і філософський камінь». Проведене дослідження дозволяє зробити низку висновків.

По-перше, теоретичний аналіз засвідчив, що ігрові педагогічні технології та гейміфікація є ефективними інструментами для активізації пізнавальної діяльності учнів у сучасній освіті. Їхня ефективність ґрунтується на психологічних механізмах внутрішньої мотивації, зокрема на задоволенні базових потреб учнів в автономії, компетентності та спорідненості, що перетворює навчання з рутинного процесу на захопливий і особистісно значущий.

По-друге, аналіз чинних навчальних програм показав, що вивчення роману «Гаррі Поттер і філософський камінь» у 6 класі є педагогічно обґрунтованим. Твір слугує ключовим інструментом для ознайомлення учнів із жанром фентезі та закладає основи для обговорення важливих морально-етичних питань, як-от дружба, сміливість, сімейні цінності та протистояння злу, що повною мірою відповідає віковим особливостям та виховним завданням базової школи.

По-третє, на основі теоретичних засад та вимог програми було розроблено практичну методичну модель вивчення концептосфери роману. Запропонована модель системно поєднує літературознавчий аналіз ключових концептів («фентезі», «дім»/«антидім», «чари») з конкретними ігровими технологіями, такими як аналітико-пошукові ігри («Літературний квест»), технології емпатії («Щоденник Гаррі»), креативної інтерпретації («Символьна характеристика») та інтеграції з цифровим середовищем («Профіль персонажа в соцмережі»).

Таким чином, розроблена модель є гнучкою, адаптивною до умов змішаного навчання та спрямованою на реалізацію компетентнісного підходу. Вона дозволяє органічно поєднати глибокий аналіз тексту з інтерактивними завданнями, що відповідають інтересам сучасних учнів. Завдяки цьому процес вивчення твору перестає бути пасивним засвоєнням інформації і перетворюється на активний процес співтворчості, що виховує любов до читання, розвиває критичне мислення та сприяє гармонійному розвитку особистості компетентного читача.

ВИСНОВКИ

Зроблені в роботі спостереження дають підстави зробити наступні висновки, що підсумовують результати комплексного дослідження, присвяченого аналізу концептосфери «Поттеріани» Дж. К. Роулінг та розробці методичної моделі її інтерпретації в курсі зарубіжної літератури базової школи. Послідовне виконання поставлених у вступі завдань дозволило досягти мети кваліфікаційної роботи та сформулювати низку узагальнень теоретичного та практичного характеру.

Теоретико-методологічною основою дослідження став огляд праць українських та зарубіжних літературознавців, який засвідчив, що «Поттеріана» є багатогранним культурним феноменом, що вивчається в лінгвістичному, жанровому, філософському, психологічному та соціокультурному аспектах. Систематизація наявних розвідок підтвердила актуальність обраної теми, оскільки, попри значну кількість праць, комплексний аналіз саме концептосфери романів та її методичної адаптації до шкільного курсу залишається перспективним напрямом. Ключовим для роботи стало уточнення змісту дефініцій, зокрема поняття «художній концепт», що в літературознавстві трактується як авторська, індивідуальна, культурно значуща смислова структура, що є основою картини світу письменника.

Літературознавчий аналіз роману «Гаррі Поттер і філософський камінь» дозволив нам вивчити специфіку художньої реалізації його концептосфери. Дослідження показало, що концептуальний простір твору формується навколо ключових, взаємопов'язаних концептів «дім», «школа» та «чари». Встановлено, що концепт «дім» моделюється через опозицію локусів: Прівіт-драйв як «антидім» (простір емоційної депривації) та Гогвортс як справжній дім (місце прийняття та самоідентифікації). Доведено, що концепт «школа» реалізується в образі Гогвортсу як багатовимірної моделі суспільства, де відбувається соціалізація героя. Виявлено, що концепт «чари» представлений як

структурована система з власними законами та морально-етичним виміром. Спільна дія цих концептів створює цілісну, символічно насичену картину світу, в якій відбувається становлення головного героя.

У роботі окреслено своєрідність вивчення роману на уроках зарубіжної літератури та розроблено відповідну методичну модель. Аналіз чинних навчальних програм підтвердив педагогічну доцільність вивчення твору в 6 класі. На основі дослідження теоретичних засад ігрових педагогічних технологій було розроблено методичну модель, що поєднує літературознавчий аналіз із практичними ігровими прийомами («Літературний квест», «Щоденник Гаррі», «Емоджі-характеристика», «Створення власних залять», «Профіль персонажа в соцмережі»). Запропонована модель є гнучкою, адаптованою до умов змішаного навчання та спрямованою на формування ключових компетентностей учнів.

Отже, проведене нами дослідження є комплексним, його результати мають теоретичну та практичну цінність. Теоретична значущість полягає в систематизації наукових підходів до вивчення творчості Дж. К. Роулінг та поглибленні розуміння її концептосфери. Практичне значення роботи полягає в тому, що розроблена методична модель та фрагменти уроків можуть бути безпосередньо використані вчителями зарубіжної літератури для підвищення ефективності та модернізації освітнього процесу, а також студентами-філологами під час проходження педагогічної практики.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розширенні аналізу на всю гепталогію про Гаррі Поттера для простеження еволюції ключових концептів, у проведенні порівняльного аналізу концептосфери «Поттеріани» з іншими знаковими творами жанру фентезі, а також в емпіричній апробації запропонованої методичної моделі в умовах реального освітнього процесу з метою вимірювання її ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Агаркова І. Ю. Фразеологізм як складник структури концепту. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Філологія*. 2007. № 787, вип. 51. С. 50–53.
2. Айзенбарт Л. М. Термін “Концепт”: проблема визначення та підходи до вивчення. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мовознавство*. Тернопіль, 2015. № 2 (26). С. 314–323.
3. Академічний тлумачний словник української мови (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua> (дата звернення: 06.08.2025).
4. Александрук І. Вербалізація можливих світів у жанрі фентезі (на матеріалі творів сучасних англійських та американських авторів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2011. 20 с.
5. Англійсько-український словник. URL: <https://www.dict.com/англійсько-український> (дата звернення: 07.08.2025).
6. Астрахан Н. “Гаррі Поттер” Дж. К. Ролінг: розвивальний потенціал дидактичної інтерпретації. *Наука і освіта*. 2019. № 4. С. 31–40.
7. Астрахан Н. В. Дидактично спрямована інтерпретація циклу романів Дж. К. Ролінг «Гаррі Поттер» як засіб становлення та розвитку особистості читача-старшокласника. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2019. Вип. VII (81), Issue 206. С. 18–22.
8. Башманівська Л.А., Білоус Н.М. Теоретичні та методичні засади методики викладання української літератури (матеріали до державних іспитів): Навчальний посібник. Житомир, 2014.
9. Білобровська К. О. Поняття “концепт” і “концептосфера” у літературознавчому вимірі. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім “Гельветика”, 2023. Т. 2, вип. 32. С. 127–133. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/32/part_2/24.pdf (дата звернення: 13.08.2025).

10. Богуш А. М., Гавриш Н. В., Котик Т. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільному навчальному закладі : підруч. для студ. ВНЗ. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2006. 304 с.
11. Ватаманюк Г. П. Художня література як засіб мовленнєвої підготовки дітей до навчання в школі. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи* : зб. матеріалів регіон. наук.-практ. конф. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. Івана Огієнка, 2016. С. 28–33.
12. Ватаманюк Г. П. Художня література як засіб формування духовного світу дитини. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія педагогічна*. Кам'янець-Подільський, 2007. Вип. 13. С. 237–240.
13. Вахтіна А. В. Мотив самопожертви в серії романів Дж. К. Роулінг про Гаррі Поттера : автореф. дип. роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр» : спец. 035 «Філологія» / ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв, 2019. 10 с.
14. Великий англо-український словник / Є. І. Гороть та ін. Вінниця : Нова книга, 2011. URL: <https://e2u.org.ua> (дата звернення: 04.08.2025).
15. Винник В. М. Жанрові аспекти роману Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер». *Мова і культура*. 2011. № 14, т. 6. С. 291–297.
16. Гаврилюк А. П. Роль концепту у перекладознавстві. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологія*. 2012. Вип. 25. С. 19–21.
17. Гін А. Прийоми педагогічної техніки: Вільний вибір. Відкритість. Діяльність. Зворотній зв'язок. Ідеальність : посібник для вчителів. Луганськ, 2004. 84 с.
18. Гладиліна І. П. Деякі прийоми роботи на уроках англійської мови в початковій школі. *Іноземні мови в школі*. Житомир, 2017. № 3. 20 с.
19. Глушак Н. Проза Дж. Роулінг: специфіка функціонування молодіжного сленгу та методи його відтворення в українському перекладі (на

матеріалі роману «Гаррі Поттер і Напівкровний Принц»). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2019. № 2 (44). С. 68–71.

20. Годік К. О. Концепт «бісовщини» в творчості українських та російських письменників першої половини ХХ століття : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.05 / Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Київ, 2018. 201 с.

21. Головачева К. Р. Художній концепт як об'єкт наукового дослідження. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія*. 2014. № 1107, вип. 70. С. 45–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIFL_2014_1107_70_11 (дата звернення: 16.08.2025).

22. Головач Б. В. Ідіолект Дж. К. Роулінг та його відтворення в українському перекладі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2014. № 1 (73). С. 113–117.

23. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

24. Губа Л. В. Художній концепт як репрезентант поетичної мовної свідомості. *Молодий вчений*. 2018. № 3(2). С. 616–619. URL: <https://www.molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5019> (дата звернення: 13.08.2025).

25. Дмитрієнко О. О. Поняття «Гейміфікація» в освіті. *Наукові праці викладачів, аспірантів, магістрантів і студентів фізико-математичного факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка*. Полтава : ПП Астроя, 2021. С. 134–136.

26. Дойчик М. В., Гоян І. М. Егалітаристський підхід до розуміння гідності людини у соціально–етичній концепції Джона Локка. *Гілея: науковий вісник*. 2018. Вип. 138(2). С. 12–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2018_138%282%29_4 (дата звернення: 16.08.2025).

27. Ємець О. В. Принципи і етапи концептуального перекладу художніх текстів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика*. 2018. Вип. 31. С. 197–203.
28. Ємець О. В. Роль концептуальних метафор у створенні авторської картини світу. *Studia Methodologica*. 2001. Вип. 10. С. 45–49.
29. Зарубіжна література. 5–9 класи : модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти / О. М. Ніколенко та ін. Київ, 2023. 103 с. URL: <https://imzo.gov.ua/pidruchnyky/modelni-navchalni-prohramy/zarubizhna-literatura-5-9-klasy/> (дата звернення: 13.08.2025).
30. Зарубіжна література. 6–9 класи : навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.zarubizhna.literatura-6-9.pdf> (дата звернення: 13.08.2025).
31. Зеленська Л. Д., Ковінько К. В. Гейміфікація як метод навчання здобувачів вищої освіти англійської мови. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2019. № 52. С. 21–35.
32. Іващенко В. Л. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології) : монографія. Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2006. 328 с.
33. Ісаєва О. О. Теорія і технологія розвитку читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури: монографія. Київ, 2003. 380 с.
34. Ковтун Т. М. Засоби передачі експресивності персонажного мовлення в українському перекладі роману Дж. Ролінг «Гаррі Поттер і В'язень Азкабану» : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Суми, 2021. 40 с.
35. Козуб Г. О. Гейміфікація як сучасна освітня технологія. *Побудова інформаційного суспільства: ресурси і технології : матеріали XVII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Київ, 2020. С. 113–116.

36. Кононенко В. І. Концепти українського дискурсу : монографія. Київ ; Івано-Франківськ : Плай, 2004. 248 с.
37. Кравчук А. Особливості перекладу власних назв українською в романі Дж. Роулінг “Гаррі Поттер і філософський камінь”. *Studia philologica* : зб. студент. наук. праць. 2017. № 1. С. 173–177.
38. Куцевол О.М. Методика викладання української літератури (креативно-інноваційна стратегія): Навчальний посібник. Київ : Освіта України. 2009. 464 с.
39. Легкий О. М. Формування ігрової діяльності дошкільників з порушеннями зору у процесі трудового виховання. *Дитина із сенсорними порушеннями: розвиток, навчання, виховання*. 2014. № 1(5). С. 58–63.
40. Левченко О., Хорошун О. До питання типології концептів. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*. 2022. Вип. 49. С. 217–221. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.49.31>.
41. Літяга В. В. Поняття “концепт” у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Іноземна філологія*. 2013. Вип. 1(47). С. 48–51.
42. Лященко Т. О., Гришуніна М. В., Пічкур В. Р. Гейміфікація як одна з інноваційних форм навчального процесу. *Інформатизація вищої освіти. Управління розвитком складних систем*. 2018. № 35. С. 113–123.
43. Маркова М. В. «Концепт» та «концептуалізація» у сучасному літературознавстві. *Питання літературознавства: науковий збірник*. Вип. 74. Чернівці : Рута, 2007. С. 317-324.
44. Мельничук Н. О. Співвідношення емотивності та оцінності у структурі англійського прикметника. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького національного університету* : зб. наук. пр. / за редкол. Ж. В. Колоїз (відп. ред.), П. І. Білоусенко, А. З. Брацкі та ін. Кривий Ріг, 2014. Вип. 11. С. 99–108.

45. Мехед К. М. Гейміфікація навчання як інноваційний засіб реалізації компетентнісного підходу у закладах вищої освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2020. Вип. 7 (163). С. 19–22.
46. Мечус Х. В., Смотр О. О. Гейміфікація в навчальному процесі. *Інформаційна безпека та інформаційні технології : матеріали V всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених, студентів і курсантів*. Львів, 2021. С. 165–167.
47. Мещерякова Н. П. Актуальні питання методики викладання літератури : навч.-метод. посіб. / Н. П. Мещерякова. Кривий Ріг, 2017. 119 с.
48. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах : підручник. Київ : Вища школа. 2007. 415 с.
49. Натаван А. Семантико-стилістичні особливості використання кольоративів у романі Дж. К. Роулінг “Гаррі Поттер і філософський камінь”. *Збірник наукових статей здобувачів вищої освіти факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. 2022. № 4. С. 19–20.
50. Ніконова В. Г. Концепт – концептуальний простір – картина світу: досвід поетико-когнітивного аналізу художнього тексту. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія*. 2012. Т. 15, № 2. С. 117–123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknlu_fil_2012_15_2_16 (дата звернення: 16.08.2025).
51. Ніколенко О.М. Сучасний урок зарубіжної літератури: посібник. Київ : Академія, 2003. 288 с.
52. Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти. Київ : Ленвіт, 2000. 384 с.
53. Переяславська С. О., Смагіна О. О. Гейміфікація як сучасний напрям вітчизняної освіти. *Open educational e-environment of modern University*. 2019. Special edition. С. 250–260.

54. Петльова О. Т. Особливості відтворення маркерів магічного дискурсу в оригінальній гепталогії романів Дж. К. Ролінг та в україномовних цільових текстах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Запоріжжя, 2021. 35 с.

55. Пилячик Н., Троценко О. Особливості функціонування епітетів у художньому та кіно дискурсах (на основі роману Джоан Роулінг “Harry Potter and the Prisoner of Azkaban”). *Південний архів (філологічні науки) : зб. наук. праць*. 2019. № 77. С. 24–27.

56. Полюжин М. Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2015. 301 с.

57. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики : монографія. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.

58. Ролінг Дж. К. *Гаррі Поттер і таємна кімната* / пер. з англ. В. Морозов. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002. 350 с.

59. Ролінг Дж. К. *Гаррі Поттер і філософський камінь* / пер. з англ. В. Морозов. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002. 163 с.

60. Семенюк О. А. Художній дискурс як відображення авторської картини світу (лінгвокультурологічний підхід). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Т. 30 (69), № 1, ч. 2. С. 7–10.

61. Сердюк О. В. Особливості вживання художніх концептів КІШКА та СОБАКА (на матеріалі творів художньої літератури). *Одеський лінгвістичний вісник*. 2015. № 6, т. 1. С. 95–98.

62. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. *Методист*. 2017. № 5. С. 5–21.

63. Ситченко А.Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах. Київ : Ленвіт, 2011.

64. Сикало Є. Сучасний словник літературознавчих термінів. URL: <https://ukrlit.net/info/mdictionary/461.html> (дата звернення: 12.07.2025).
65. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1980. Т. 11. 699 с.
66. Степанишин Б. Стратегія і тактика в літературній освіті учнів. Тернопіль, 2003. 191 с.
67. Супрун В. М. Аксіологічна концептосфера жіночої прози української діаспори середини ХХ століття : монографія. Вінниця : ТОВ «Твори», 2020. 416 с.
68. Сучасні тенденції методики навчання: мовно-літературна царина: кол. монографія / за заг. ред. З. П. Бакум. Кривий Ріг : КДПУ, 2023. 251 с.
69. Тимчук О., Петришин У. Ідіостиль Поттеріани Джоан Роулінг у контексті україномовного перекладу. *Proceedings of VII International Scientific and Practical Conference*. Торонто, Канада, 2023. С. 354–361.
70. Ткаченко О. В. Гейміфікація освіти: формальний і неформальний простір. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 11. С. 303–309.
71. Токмань Г. Л. Методика навчання української літератури в середній школі. Київ : «Академія», 2012. 312 с.
72. *Українська Літературна Енциклопедія*. у 5 т. Київ : Головна редакція УРЕ ім. М. Бажана. Т.2, 1990. 576 с.
73. Фісак І. В. Категорія «концепт» у сучасному науковому дискурсі. *Філологічні науки*. 2014. № 17. С. 69-77.
74. Фрасинюк Н. І. Концепт, поняття, значення у їх взаємозв'язку та взаємодії. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 32 (71) № 4 Ч. 2 ТНУ, 2021. 328 с.
75. Харюк І. Поттеріада Дж. Роулінг як репрезентативне явище філософії New Age в сучасному суспільстві. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Запоріжжя, 2014. № 8. С. 387–392.

76. Шпак І. Проблеми поетики серії книг Дж. К. Роулінг в англomовній критиці та літературознавстві. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. Київ, 2013. № 28. С. 311–318.
77. Юхимець С. До питання про відтворення світоглядних універсалій у перекладі. *Закарпатські філологічні студії : зб. студент. наук. праць*. 2023. № 27. С. 162–166.
78. Яременко Н. Гейміфікація як трансформаційний інструмент літературної освіти. *Theoretical and didactic philology*. 2025. Вип. 40. С. 90–110. doi: <https://doi.org/10.31470/2309-1517-2025-40-90-110>
79. Abbas Z. J.K. Rowling's The Casual Vacancy: A Departure from Harry Potter. *Journal of Critical Studies in Language and Literature*. 2023. № 4 (5). С. 14–22.
80. Anelli M. *Harry, A History*. Simon and Schuster, 2008. 560 с.
81. Ann Loftus. *Under Her Spell: An Analysis of the Creativity Of JK Rowling*. Salem State College, Salem, MA, USA, 2004. Pp. 34–40.
82. Fuadah R. T., Agustina R. K. The Analysis of Personality and Conflicts of Harry Potter Novel. *Jurnal Bastra (Language and Literature)*. Indonesia, 2023. № 14(2). С. 43–47.
83. Joan P. *J.K. Rowling (Trailblazers of the Modern World)*. World Almanac Library. 2004. 48 с.
84. *Magic*. Collins English Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/magic> (дата звернення: 13.08.2025).
85. Ochilova F. A comparative analysis “Harry Potter” by Joanne Rowling and “The Yellow Giant Rides” by Khudoyberdi Tokhtaboyev. *International scientific online conference*, December 9th, 2024. Pp. 38–40.
86. Rowling J.K. *Harry Potter and the Chamber of Secrets*. London : Bloomsbury Publishing PLC, 2014. 384 p.
87. Rowling J.K. *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. London : Bloomsbury Publishing PLC, 2014. 301 p.

88. Ryan R. M., Deci E. L. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*. 2000. Vol. 55. P. 68–78.

ДОДАТОК А

Тематичний план та приклади ігрових технологій за романом

Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і філософський камінь»

Назва блоку	Зміст блоку	Приклади ігрових технологій	Мета впровадження ІТ
Урок 1. Дж. К. Роулінг. «Гаррі Поттер і філософський камінь». Поняття про фентезі. Сюжет твору.	Учні знайомляться з особистістю письменниці, ключовими особливостями жанру фентезі та основними подіями сюжету.	1. Аналітична гра «Побудуй асоціативне гроно». Учні колективно створюють схему до поняття «фентезі», виокремлюючи його ключові елементи (магія, герой, квест, артефакти). 2. Гейміфікація: За активність на уроці учні отримують бали або бейджи (наприклад, «Знавець біографії», «Майстер фентезі»). 3. Пошукова гра «Літературна екскурсія». Простий квест за першими розділами книги, де	1.Структурування знань. Сформувати базові знання про жанр фентезі. 2. Підвищення мотивації. Ігрові механіки перетворюють навчальний процес на захопливий виклик, стимулюючи активну участь. 3. Розвиток уважного читання. Сприяє глибокому зануренню в текст та вчить знаходити й

		учні мають знайти відповіді на конкретні питання в тексті («Скільки подарунків було у Дадлі?», «Якого кольору був лист з Гогвортсу?»).	аналізувати деталі, задовольняючи потребу в компетентності (відчуття майстерності).
Урок 2. «Гаррі у маглів». Поняття дому та антидому.	Аналіз життя Гаррі в родині Дурслів. Обговорення тем сирітства, самотності, несправедливості та булінгу. Формування розуміння, що таке «антидім», і актуалізація питання про справжні сімейні цінності.	1. Технологія емпатії «Історія від імені героя». Учень переповідає епізод (наприклад, відвідини зоопарку) з позиції Гаррі, намагаючись передати його почуття та думки. 2. Креативна інтерпретація «Емоджі-характеристика». Учні за допомогою набору емоджі описують родину Дурслів та тріо грифіндорців, пояснюючи свій вибір.	1. Розвиток емпатії та емоційного інтелекту. Дозволяє прожити ситуацію разом з героєм, глибоко зрозуміти його внутрішній світ, задовольняючи потребу в спорідненості (емоційному зв'язку). 2. Активізація асоціативного мислення. Вчить лаконічно виділяти доміантні риси

		3. Візуальна технологія «Створити комікс за епізодом». У групах учні малюють комікс про ключову сцену, що демонструє дружбу (наприклад, бій з тролем), виділяючи найважливіші моменти та репліки.	характерів та давати їм влучну оцінку. 3. Розвиток аналітичних та творчих умінь. Створення візуального продукту зміцнює відчуття компетентності, вчить виділяти головне та працювати в команді.
Факультатив. Концепт чарів у світі Гаррі Поттера.	Поглиблене дослідження світу магії, його законів, артефактів та правил. Творче осмислення ролі магії у житті героїв.	1. Інтеграція з цифровим середовищем «Створити профіль персонажа в соціальній мережі». Учні створюють профіль для Герміони (Instagram/TikTok), де вона поширює улюблені закляття, фото з бібліотеки, поради з навчання.	1. Актуалізація навчального матеріалу. Робить літературного героя ближчим і зрозумілішим для цифрового покоління, розвиває медіаграмотність та навички глибокого аналізу характеру. 2. Розвиток

		2. Творча майстерня «Створення заклять». Учні вигадують власні закляття, описуючи їхню назву, дію та сферу застосування (побутові, захисні тощо). 3. Дебати «Чи потрібна магії мораль?». Обговорення етичних питань: чи всі магичні засоби є прийнятними? Де межа між добром і злом у використанні чарів?	креативності та системного мислення. Заохочує учнів не просто фантазувати, а й розуміти внутрішню логіку вигаданого світу, задовольняючи потребу в автономії (свобода творчості). 3. Формування критичного мислення та ціннісних орієнтирів. Вчить аналізувати складні етичні дилеми та формувати власну аргументовану позицію.
--	--	--	--

ДОДАТОК Б

Приклад реалізації аналітичної гри «Побудуй асоціативне гроно»



ДОДАТОК В

Сценарій та змістове наповнення веб-квесту «Таємниці кімнати Грифіндору»

Платформа розробки: «Всеосвіта» (vseosvita.ua)

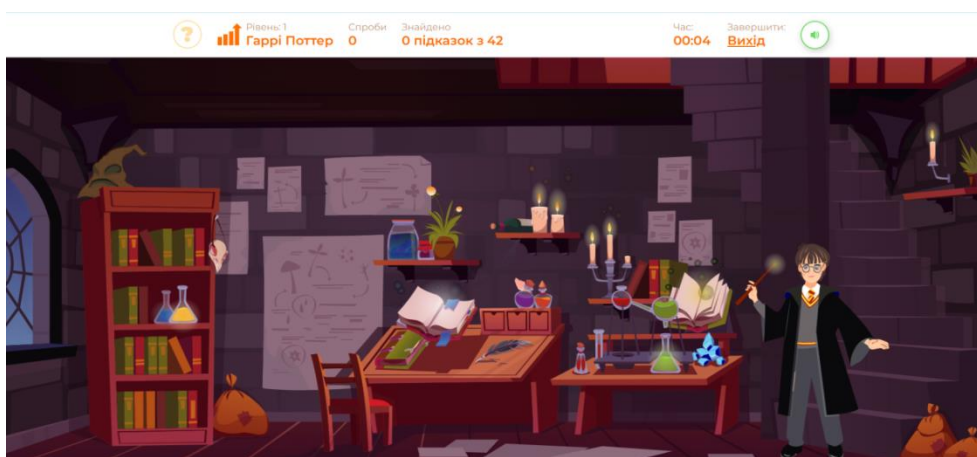
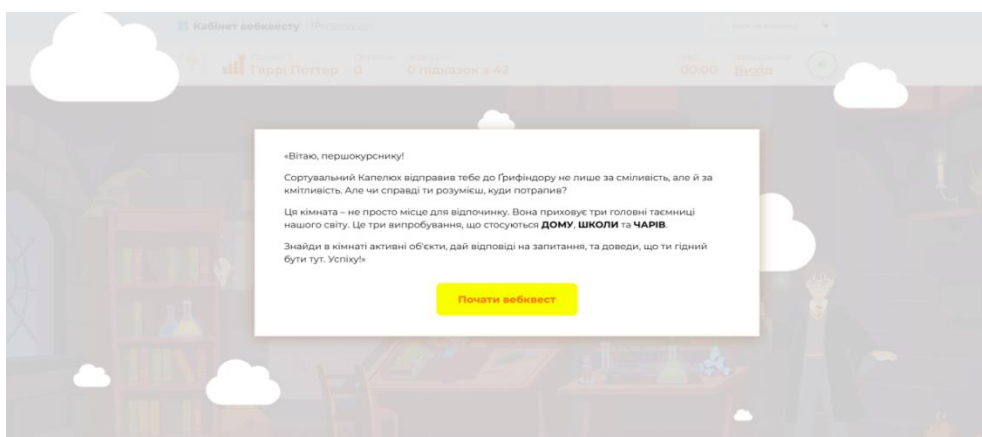
Жанр квесту: пошукова гра

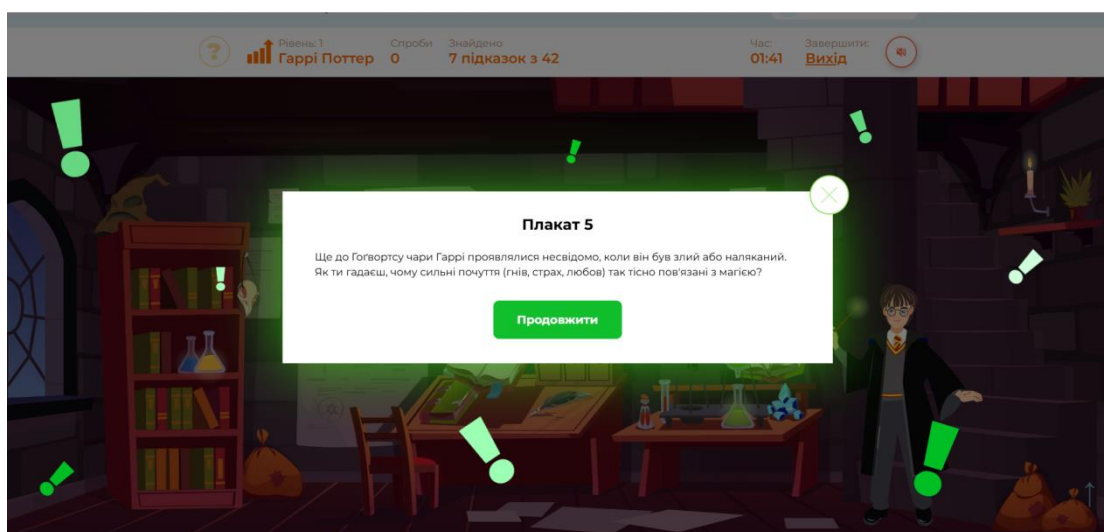
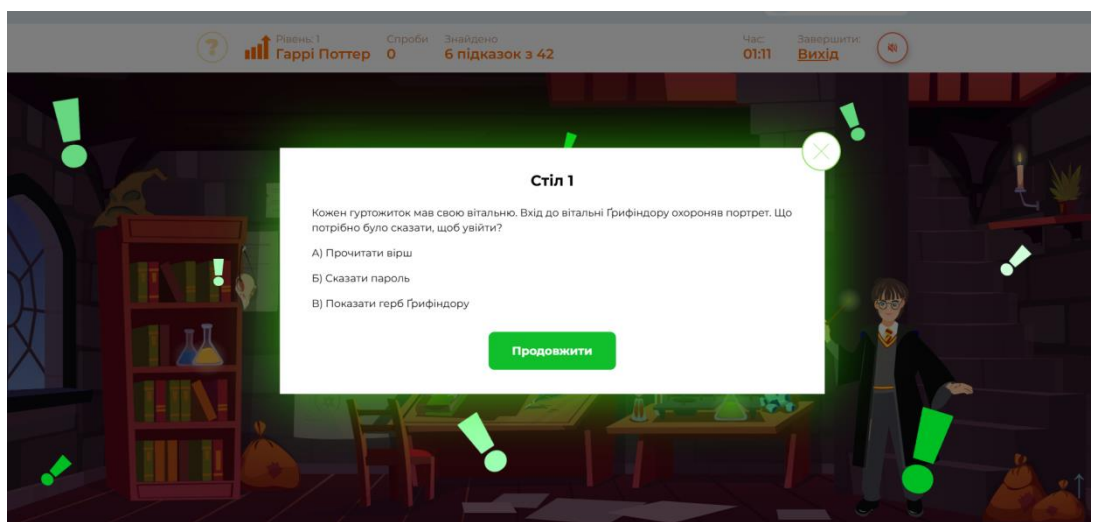
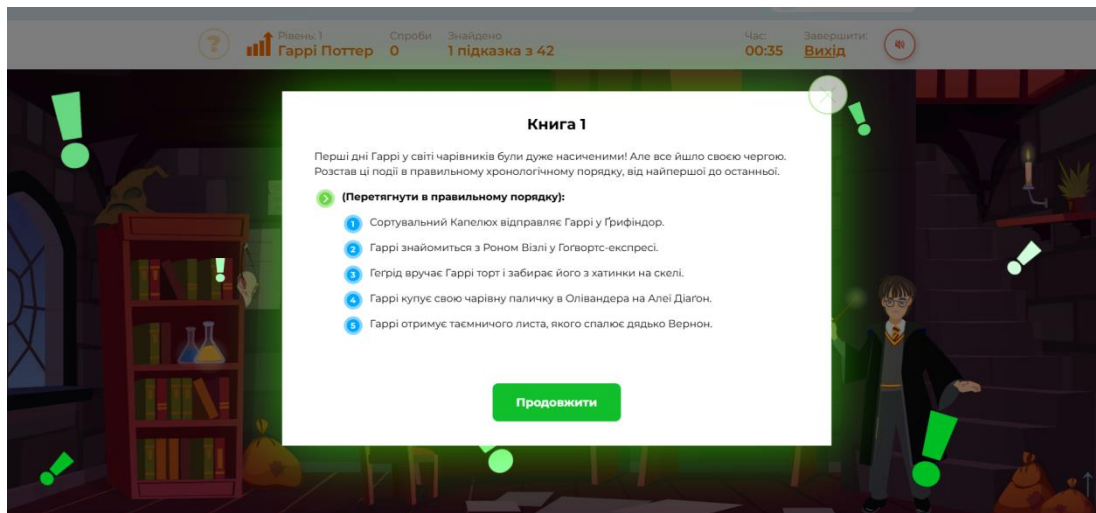
Назва квесту: «Літературний квест: Таємниці кімнати Грифіндору»

Загальні налаштування: усі 43 інтерактивні об'єкти активні, похитуються при наведенні курсору.

Покликання - Вебквест: Пошукова гра «Літературний квест: Таємниці кімнати Грифіндору».

Зразок оформлення квестової кімнати:





Привітання на початку гри (вступне повідомлення для учнів): «Вітаю, першокурснику! Сортивальний Капелюх відправив тебе до Грифіндору не лише за сміливість, але й за кмітливість. Але чи справді ти розумієш, куди потрапив? Ця кімната – не просто місце для відпочинку. Вона приховує три головні таємниці нашого світу. Це три випробування, що стосуються ДОМУ, ШКОЛИ та ЧАРІВ. Знайди в кімнаті активні об'єкти, дай відповіді на запитання, та доведи, що ти гідний бути тут. Успіху!»

Мітка 1/43. Об'єкт: Вікно (Вихід з рівня)

- Умова: Щоб вийти, потрібен ключ.
- Повідомлення перед введенням ключа: «Блискуче! Ти пройшов усі випробування. Схоже, ці двері замкнені, але для тебе це вже не проблема. Підказка: Згадай, яке закляття Герміона використала, щоб відімкнути двері на забороненому коридорі третього поверху? Введи це слово-ключ, щоб відкрити вихід!»
- Ключ: Алогомора
- Повідомлення після введення ключа (завершення гри): «Клац! Замок відчинився! НЕЙМОВІРНО! Ти впорався блискуче! Ти довів, що маєш не лише магічні здібності, але й гострий розум та уважність до деталей. Грифіндор пишається тобою! +50 балів Грифіндору!»

Мітка 2/43. Об'єкт: Капелюх

- Тип завдання: Відкрите запитання
- Зміст завдання: «Сортивальний Капелюх вагався, куди відправити Гаррі – у Слизерин чи Грифіндор. Якби Капелюх опинився на твоїй голові, які твої риси характеру він би назвав і до якого гуртожитку відправив би тебе? Чому?»

Мітка 3/43. Об'єкт: Драбина

- Тип завдання: Тест (одна правильна відповідь)

- Зміст завдання: «Гаррі 10 років жив у комірчині під сходами, відчуваючись самотнім. Яка тварина, подарована Герідом, стала для нього першим справжнім другом і символом зв'язку з новим, чарівним світом?» А) Сова Б) Жаба В) Пацюк (*Правильна відповідь: А*)

Мітка 4/43. Об'єкт: Шафа

- Тип завдання: Тест (одна правильна відповідь)
- Зміст завдання: «Про яке місце Гаррі згодом подумав так: «Він відчувався в цьому замку як удома, причому значно краще, ніж будь-коли на Привіт-драйв?» А) Про "Дірявий Казан" Б) Про Гогвортс В) Про хатинку Геріда (*Правильна відповідь: Б*)

Мітка 5/43. Об'єкт: Стіл 2

- Тип завдання: Тест (одна правильна відповідь)
- Зміст завдання: «Гогвортс ділиться на 4 гуртожитки, кожен зі своїми цінностями. Як називався гуртожиток, що цінував хитрість, амбітність та прагнення до влади, а його девізом було «...чого лише не зроблять там задля досягнення мети!...»? А) Грифіндор Б) Слизерин В) Рейвенклов (*Правильна відповідь: Б*)

Мітка 6/43. Об'єкт: Стіл 1

- Тип завдання: Тест (одна правильна відповідь)
- Зміст завдання: «Кожен гуртожиток мав свою вітальню. Вхід до вітальні Грифіндору охороняв портрет. Що потрібно було сказати, щоб увійти?» А) Прочитати вірш Б) Сказати пароль В) Показати герб Грифіндору (*Правильна відповідь: Б*)

Мітка 7/43. Об'єкт: Стілець

- Тип завдання: Тест (одна правильна відповідь)

- Зміст завдання: «Кожен гуртожиток мав свою вітальню. Вхід до вітальні Грифіндору охороняв портрет. Що потрібно було сказати, щоб увійти?» А) Прочитати вірш Б) Сказати пароль В) Показати герб Грифіндору (*Правильна відповідь: Б*)

Мітка 8/43. Об'єкт: Зілля 1

- Тип завдання: Тест (одна правильна відповідь)
- Зміст завдання: «Який викладач, що сам умів перетворюватися на kota, попереджав учнів: «Трансфігурація – один із найскладніших і найнебезпечніших розділів магії, який вивчають у Гогвортсі?» А) Професор Снейп Б) Професорка Макгонгел В) Професор Флитвік (*Правильна відповідь: Б*)

Мітка 9/43. Об'єкт: Полиця книг

- Тип завдання: Тест (одна правильна відповідь)
- Зміст завдання: «Ще до прибуття в Гогвортс Гаррі іноді несвідомо чаклував, коли був дуже злий або наляканий. Що трапилося у зоопарку під час дня народження Дадлі?» А) Гаррі змусив скло у тераріумі зникнути Б) Гаррі перетворив Дадлі на порося В) Гаррі підняв у повітря тітку Мардж (*Правильна відповідь: А*)

Мітка 10/43. Об'єкт: Шухляди

- Тип завдання: Тест (одна правильна відповідь)
- Зміст завдання: «На уроках заклинань учні вчили закляття левітації «Вінгардіум Левіоза». Щоб перо злетіло, потрібно було не лише вимовити слова, але й зробити правильний рух паличкою. Який саме?» А) «Легко й елегантно» (змах і струс) Б) «Різко ткнути» В) «Накреслити коло» (*Правильна відповідь: А*)

Мітка 11/43. Об'єкт: Окуляри

- Тип завдання: Повідомлення (Підказка/Цитата)
- Зміст завдання: «Через жахливе ставлення Дурслів, Гаррі мав дуже дивну "кімнату". Де саме він спав? Цитата-підказка: «Можливо, тому що жив у темній комірчині, Гаррі, як на свій вік, завжди був малим і миршавим».»

Мітка 12/43. Об'єкт: Свічка 2

- Тип завдання: Тест (одна правильна відповідь)
- Зміст завдання: «Про кого з мешканців будинку на Прівіт-драйв так сказано: «...був товстунцем і не любив рухатися, хіба що, звісно, штурхав кого-небудь. Найдужче він полюбляв штурхати Гаррі...»?» А) Дядько Вернон Б) Пірс Полкіс В) Дадлі Дурслі (*Правильна відповідь: В*)

Мітка 13/43. Об'єкт: Мішок

- Тип завдання: Тест (одна правильна відповідь)
- Зміст завдання: «Про кого з друзів Гаррі йдеться: «Вона мала командирський голос, густе каштанове волосся й трохи завеликі передні зуби» і знала всі підручники напам'ять ще до приїзду?» А) Герміона Грейнджер Б) Петунія Дурслі В) Професорка Спраут (*Правильна відповідь: А*)

Мітка 14/43. Об'єкт: Плакат 2

- Тип завдання: Тест (одна правильна відповідь)
- Зміст завдання: «Цей учень зі Слизерину «з блідим загостреним лицем» одразу став ворогом Гаррі. Він викликав його на чаклунську дуель опівночі, але насправді не прийшов, а попередив сторожа Філча. Хто це?» А) Драко Мелфой Б) Северус Снейп В) Гойл (*Правильна відповідь: А*)

Мітка 15/43. Об'єкт: Зілля 3

- Тип завдання: Тест (одна правильна відповідь)
- Зміст завдання: «Який викладач мав «масним чорним волоссям, гачкуватим носом і пожовклою шкірою» і з першого погляду «подивився Гаррі

просто у вічі, — і раптом гострий пекучий біль пронизав шрам на чолі Гаррі?»»

А) Професор Флитвік Б) Аргус Філч В) Професор Снейп (*Правильна відповідь: В)*

Мітка 16/43. Об'єкт: Свічник 2

- Тип завдання: Тест (одна правильна відповідь)
- Зміст завдання: «До приїзду в Гогвортс магія Гаррі проявлялася несвідомо. «Річ у тім, що довкола Гаррі часто коїлося щось дивне». Що, наприклад, сталося з його волоссям після жахливої стрижки у тітки Петунії?» А) Воно стало зеленим Б) Воно миттєво віросло В) Воно перетворилося на змії (*Правильна відповідь: Б)*

Мітка 17/43. Об'єкт: Зілля 6

- Тип завдання: Тест (одна правильна відповідь)
- Зміст завдання: «Який крихітний викладач, що «мусив ставати на цілу купу книжок», викладав науку замовлянь і навчив учнів закляття левітації «Вінгардіум Левіоза»?» А) Професор Бінс Б) Професор Флитвік В) Професор Квірел (*Правильна відповідь: Б)*

Мітка 18/43. Об'єкт: Плакат 6

- Тип завдання: Тест (одна правильна відповідь)
- Зміст завдання: «Яке обличчя ховав професор Квірел під своїм тюрбаном? Цитата: «Там, де мала бути Квірелова потилиця, було обличчя — найжахливіше з облич... біле, мов крейда, мало лихі червоні очі й щілини замість ніздрів, як у змії».» А) Лорда Волдеморта Б) Кривавого Барона В) Аргуса Філча (*Правильна відповідь: А)*

Мітка 19/43. Об'єкт: Гаррі Поттер

- Тип завдання: Відкрите запитання

- Зміст завдання: «Дамблдор пояснив Гаррі, що Квірел (і Волдеморт) не міг його торкнутися через найдавніші чари – любов його матері, Лілі, яка пожертвувала собою. Як ти гадаєш, чому любов виявилася сильнішою за будь-яке темне закляття?»

Мітка 20/43. Об'єкт: Свічник 1

- Тип завдання: Відкрите запитання
- Зміст завдання: «У Дзеркалі Яцрес, яке показує "найглибше, найпалкіше бажання серця", Гаррі побачив свою родину. Як ти гадаєш, що б у цьому дзеркалі побачила родина Дурслів (дядько Вернон, тітка Петунія та Дадлі)?»

Мітка 21/43. Об'єкт: Лівий куток

- Тип завдання: Відкрите запитання
- Зміст завдання: «Гаррі 10 років ріс у комірчині, терплячи знущання. Як ти гадаєш, як це жахливе дитинство вплинуло на його характер? Можливо, воно зробило його сильнішим?»

Мітка 22/43. Об'єкт: Правий куток

- Тип завдання: Відкрите запитання
- Зміст завдання: «Герміона, яка завжди дотримувалася правил, раптом збрехала професорці Макґонегел про троля, щоб врятувати Гаррі та Рона. Чому, на твою думку, вона це зробила, і що цей вчинок означав для їхньої дружби?»

Мітка 23/43. Об'єкт: Плакат 8

- Тип завдання: Відкрите запитання
- Зміст завдання: «У Гогвортсі є дуже різні вчителі: суворий, але (як ми дізнаємося) захисник Снейп та мудрий Дамблдор. Який вчитель, на твою думку, дав Гаррі важливіший урок у першій книзі і чому?»

Мітка 24/43. Об'єкт: Плакат 7

- Тип завдання: Відкрите запитання
- Зміст завдання: «Ти пам'ятаєш, що Гаррі мав два "доми"? Один – на вулиці Прівіт-драйв, а інший – тут, у Гогвортсі. Але один з них був лише "будинком" (house), а інший став справжнім "домом" (home). У чому ж різниця? Як ти гадаєш, що перетворює звичайний будинок на справжній дім?»

Мітка 25/43. Об'єкт: Плакат 5

- Тип завдання: Відкрите запитання
- Зміст завдання: «Ще до Гогвортсу чари Гаррі проявлялися несвідомо, коли він був злий або наляканий. Як ти гадаєш, чому сильні почуття (гнів, страх, любов) так тісно пов'язані з магією?»

Мітка 26/43. Об'єкт: Книги 7

- Тип завдання: Відкрите запитання
- Зміст завдання: «У пастці Диявола Герміона впала в паніку і забула закляття, але змогла врятувати всіх, бо згадала з уроку гербології, що рослина боїться вогню. Чого вчить цей епізод: що важливіше у магії – знати напам'ять багато заклять чи вміти логічно мислити?»

Мітка 27/43. Об'єкт: Плакат 4

- Тип завдання: Відкрите запитання
- Зміст завдання: «Герміона використала закляття "Петрифікус Тоталус" (повний тілов'яз) на Невілі, своєму другові, щоб він не завадив їм порушити правила заради порятунку каменя. Чи правильно вона вчинила? Коли, на твою думку, можна використовувати магію (силу) проти друзів?»

Мітка 28/43. Об'єкт: Плакат 3

- Тип завдання: Завдання на відповідність

- Зміст завдання: «Хто є хто в Гогвортсі? З'єднай професора з його предметом або роллю: Стовпець А: 1. Северус Снейп; 2. Мінерва Макгонгел; 3. Професор Квірел; 4. Професорка Спраут; 5. Мадам Гуч Стовпець Б: А. Трансфігурація (та декан Грифіндору); Б. Гербологія (вирощування рослин); В. Польоти на мітлі; Г. Захист від Темних мистецтв (та носій тюрбана); Г. Настійки (зілляваріння)» (Правильні пари: 1-Г; 2-А; 3-Г; 4-Б; 5-В)

Мітка 29/43. Об'єкт: Зілля 4

- Тип завдання: Завдання на відповідність
- Зміст завдання: «Час творити магію! З'єднай закляття з його ефектом: Стовпець А: 1. Вінгардіум Левіоза; 2. Алогомора; 3. Петрифікус Тоталус Стовпець Б: А. Відмикає замкнені двері; Б. Змушує предмети літати; В. Повністю паралізує (тілов'яз).» (Правильні пари: 1-Б; 2-А; 3-В)

Мітка 30/43. Об'єкт: Книги 6

- Тип завдання: Заповнення пропуску
- Зміст завдання: «Впізнай мешканця. Впиши ім'я, пропущене в описі: Цитата: «_____ була худорлява, білява, а її шия була майже вдвічі довша, ніж у звичайних людей...»» (Правильна відповідь: Петунія)

Мітка 31/43. Об'єкт: Зілля 5

- Тип завдання: Заповнення пропуску
- Зміст завдання: «Впізнай мешканця. Цитата: «Гаррі й _____ поскидали куртки й накинули довгі чорні мантиї. _____ мантия була йому трохи закоротка, і з-під неї визирали кросівки».» (Правильна відповідь: Рон)

Мітка 32/43. Об'єкт: Книги 5

- Тип завдання: Правда / Брехня
- Зміст завдання: «Правда чи Брехня? Привидом гуртожитку Грифіндор був Кривавий Барон.» (Правильна відповідь: Брехня)

Мітка 33/43. Об'єкт: Плакат 1

- Тип завдання: Правда / Брехня
- Зміст завдання: «Правда чи Брехня? Сторожа школи звали Аргус Філч, і він мав kota на ім'я Флафі.» (*Правильна відповідь: Брехня*)

Мітка 34/43. Об'єкт: Череп

- Тип завдання: Правда / Брехня
- Зміст завдання: «Правда чи Брехня? Історію магії викладав єдиний вчитель-привид у школі, професор Бінс.» (*Правильна відповідь: Правда*)

Мітка 35/43. Об'єкт: Квітка 2

- Тип завдання: Завдання на сортування
- Зміст завдання: «Сортувальний Капелюх заплутався! Допоможи йому правильно розподілити цих учнів по гуртожитках. Учні: Гаррі Поттер, Драко Мелфой, Рон Візлі, Герміона Грейнджер Кошки: ГРИФІНДОР, СЛИЗЕРИН» (*Правильне сортування: ГРИФІНДОР: Гаррі Поттер, Рон Візлі, Герміона Грейнджер; СЛИЗЕРИН: Драко Мелфой*)

Мітка 36/43. Об'єкт: Папір

- Тип завдання: Відкрите запитання
- Зміст завдання: «Рон – найменший син у великій родині, де всі його брати вже досягли успіху. Він носить старі мантиї і мріє «якось виділитися». Запитання: Як ти гадаєш, як це – постійно жити в тіні успішних братів? Чому, на твою думку, Рон так гостро відреагував на Герміону, яка вчила його, як правильно вимовляти закляття?»

Мітка 37/43. Об'єкт: Книги 4

- Тип завдання: Відкрите запитання

- Зміст завдання: «Герміона походить з родини маглів. Вона «так здивувалася, отримавши листа» і вивчила всі підручники напам'ять ще до приїзду. Хлопці називали її «самовпевненим всезнайком». Запитання: Як ти гадаєш, чому Герміона *насправді* так поводитися? Чи міг це бути її спосіб довести, що вона гідна вчитися в Гогвортсі?»

Мітка 38/43. Об'єкт: Книга 3

- Тип завдання: Відкрите запитання
- Зміст завдання: «Дамблдор сказав Невілу: «Треба бути дуже сміливим, щоб протистояти ворогам, але потрібна ще більша сміливість, щоб протистояти друзям». Запитання: Чому, на твою думку, протистояти друзям набагато важче, ніж ворогам? Чи можеш ти зрозуміти почуття Невіла в той момент?»

Мітка 39/43. Об'єкт: Зілля 9

- Тип завдання: Відкрите запитання
- Зміст завдання: «Гаррі 10 років був самотнім, йому забороняли ставити питання про батьків і в будинку не було жодної їхньої фотографії. Він «постійно мріяв про те, щоб який-небудь невідомий родич забрав його звідси». Запитання: Уяви почуття Гаррі, коли Гегрід каже: «Ти чарівник, Гаррі». Чому ця звістка була для нього не просто дивовижною, а життєво важливою?»

Мітка 40/43. Об'єкт: Зілля 8

- Тип завдання: Відкрите запитання
- Зміст завдання: «Драко Мелфой з першої зустрічі намагається принизити Гаррі. Він зневажливо ставиться до родини Візлі та Гегріда. Запитання: Як ти гадаєш, *чому* Драко так поводиться? Це риса його характеру, чи він просто заздрить славі Гаррі, чи, можливо, його так виховали?»

Мітка 41/43. Об'єкт: Книга 2

- Тип завдання: Відкрите запитання
- Зміст завдання: «Професор Снейп «найдужче не любив Гаррі Поттера». Але виявилось, що він, навпаки, рятував його на матчі з квідичу. Запитання: Як ти думаєш, *чому* Снейп, який так відверто ненавидів Гаррі, водночас таємно рятував йому життя? Яка могла бути його справжня мотивація?»

Мітка 42/43. Об'єкт: Зілля 2

- Тип завдання: Відкрите запитання
- Зміст завдання: «Професор Квірел був «нервовим молодиком», якого Волдеморт «легко підкорив». Як ти гадаєш, чому саме Квірел став жертвою Волдеморта? Що зробило його таким вразливим до Темних мистецтв – страх, слабкість чи, можливо, таємне бажання сили?»

Мітка 43/43. Об'єкт: Книга 1

- Тип завдання: Завдання на встановлення послідовності
- Зміст завдання: «Шлях Гаррі до Гогвортсу. Розстав ці події в правильному хронологічному порядку:»
 1. Гаррі отримує таємничого листа, якого спалює дядько Вернон.
 2. Гегрід вручає Гаррі торт і забирає його з хатинки на скелі.
 3. Гаррі купує свою чарівну паличку в Олівандера на Алеї Діагон.
 4. Гаррі знайомиться з Роном Візлі у Гогвортс-експресі.
 5. Сортувальний Капелюх відправляє Гаррі у Грифіндор. (*Правильна послідовність: 1, 2, 3, 4, 5*)

Зразок виконання завдання «Емоджі-характеристика»

Креативна інтерпретація
«Емоджі-характеристика»

Завдання: Доберіть 3-5 емоджі, що найкраще характеризують родину Дурслів, та поясніть свій вибір.

Дядько Вернон	Тітка Петунія	Дадлі Дурслі
  	  	  

Зразок навчального матеріалу для аналітичного етапу факультативу

Лінгвістична лабораторія: Як "зроблені" закляття?

Закляття: Вінґардіум Левіоза

Аналіз: англ. wing («крило») + лат. levo («підіймати»).

Результат: «Закляття, що змушує літати».



Закляття: Петрифікус Тоталус

Аналіз: лат. petra («камінь») + лат. totalis («цілковитий»).

Результат: «Закляття, що повністю перетворює на камінь» (тілов'яз).



Закляття: Локомотор Мортіс

Аналіз: лат. locus («місце/рух») + лат. mors («смерть»).

Результат: «Закляття, що "вбиває" рух» (зв'язує ноги).



**Зразок виконання завдання «Творча майстерня
"Створення власних залять"»**

Підручник «Теорія заляинань»

Назва заляття: Ордіно Скриптур

Етимологія: лат. *ordīno* – "упорядкову" + лат. *scriptum* – "написане"

Дія: Сортує папери, книги та сувої на столі за алфавітом або датою.

Сфера застосування: Побутове заляття. Використовується студентами для швидкого прибирання робочого місця перед іспитами.

Жест паличкою:



ДОДАТОК Е

Зразок виконання проєкту «Профіль персонажа в соціальній мережі»

